

zdeněk salaquarda

politika mimo prostor a čas

V Československu spadla klec a kruh se uzavřel. Konec se stal novým počátkem a terén pro reprízu je přichystán. Dvojměrná železná opona opět přetala rozměr třetí, tentokrát ne poněkud, nýbrž s bludným bouchnutím, aby „straně zvláštního typu“ obnovila podmínky pro tradiční politiku, která již jednou zaznamenala své ztroskotání. A v nejruznějších analýzách a dokumentech se Komunistická strana snaží přesvědčit samu sebe i svět, že to byly nedostatečně utěsněné kanály prostorové, kterými do země proudily ji nepřátelské ideologie, jež vposledu zapříčinily polednový vývoj. Jsou vymyšleny teorie o ideologické diverzi a konstruována tvrzení o centrech v zahraničí, které se zmocnily vlády ve straně a zmátly lid.

A však nejen moderní fyzika, která zavedla pojem čtyřrozměrného časoprostorového kontinua pro své kalkulační účely, i moderní filosofie ví, že základní struktura existence a tedy i dějin tvoří spolu s prostorem i čas a že těmto obecným mohutnostem je vše podřízeno, v nich se vše odehrává a všechno uzavírá.

Lehkotě, je však technicky snadné odizolovat národ v prostoru, nelze spustit železnou oponu v čase — národ nelze odpreparovat od dějin a vzpomínek. Komunistická strana vědoma si neutečitelnosti kanálu procházecího časem a bezmocna tváří v tvář paměti národa, musí pochopitelně hledat původce bezúspěšnosti své politiky venku, nechce-li přiznat skutečnou sílu odpůrce, jemuž čelí.

A vytváří tedy umělý prostor, izolovaný a hermeticky uzavřený, pokouší se vytvářet i umělý čas šlakováním minulosti a periodickým přepracováváním svých dějin a zapomíná, že reálná politika, politika, která má mít naději na úspěch se musí odehrávat v reálném prostoru přirozeného myšlenkového proudění a v reálném čase determinovaném dějinami.

Tentýž člověk, člověk myslící v kategoriích odideologizovaných, v kategoriích personálních, existenciálních a dějinných, tedy v kategoriích veskrze antidogmatických, žije a bude žít i po spuštění opony na jejich obou stranách. A jestliže KSC s tvrdostí opakovanou svépěstostí činila a činí pokusy tohoto člověka, který je produktem nikoliv krátkodobých režimů ve kterých žije, nýbrž výsledkem celých dějinných zkušeností, „převychovat“, a to ještě způsobem, který se s určujícími kategoriemi jeho myšlení, a tím i jeho vlastní existencí míjí, pak neulevila řešení, nýbrž pouze zakládá předpoklady pro své další ztroskotání. Dnešní Evropa je jednotná a je jednotná nikoliv proto, že se Východu nepodařilo dost neproduktivně se izolovat, nýbrž přesto, že se izoloval, je jednotná proto, že má totožné dějinné zkušenosti, totožnou duchovní kulturu.

A tak, kdo sleduje horečnou produkci vystoupení, usnesení, výzev a společných prohlášení z dílen Komunistické strany Československa, stává se svědkem „bídy ideologie“. Vycházejíc ze svého umělé vytvořeného prostoru a času, produkuje KSC „dokumenty“ postrádající jakoukoliv ozvučnost v prostředí, kladoucím i minimální nároky na jazyk a obsah, vyžaduje konfesi a memorování ve světě, ve kterém člověk touží po svobodné existenci a tvorbě dějin, „normalizuje“, namísto hledání odvahy k heresi a k angažovanému zápasu ve prospěch lidu. Marxismus se stal na jedné straně šifrou suplující nedostatek argumentu, na druhé straně vizitkou, již se horlivě legitimují ti, kteří pro sebe urgují mocenské ambice. Jsou do své marxistické víry zakletí a neodvažují se strachy před obzvěšením z úchylky už ani naznačit, co je jejím obsahem. Podvádějí tvrzením, že mimo dosah jejich moci nelze založit důstojnou lidskou existenci, děsí se pomýšlením, že existuje možnost nového v dějinách, a tím vším necitlivě existenciální a dějinné úkoly a horizonty člověka a společnosti.

Tentýž nedostatek perspektivy, který tak ve svém umělém prostoru a umělém čase vytvářel, však povede znovu k nedostatku pohybu společenského života, až k jeho úplnému zmrtnění. Nic na tom nezmění skutečnost, že nedostatek perspektiv vyvolá dočasnou rezervu kolaborantů, z nichž se při nejbližší příležitosti opět stanou „oportunisté“, později „revisionisté“ a nakonec „zrádci“. Bude se vše znova opakovat, navzdory poučkám o pohybu vpřed, neboť nastává rotace v začarovaném kruhu tam, kde jsou násilně ochromeny pohybové prvky elementární společnosti: svobodné lidské myšlení a jím proměňovaná realita.

Mocenský chvat bludající řešení ve vytvoření umělého prostoru nemůže nakonec vést jinam, než k zatlačení přirozeného prostoru do ilegality, do enkláv přátelských kroužků či ticha soukromých pracoven. Bylo tomu tak již jednou a bude to tak dobře, protože i tam, v okupovaném Československu se spolurozhoduje budoucnost světa.

Foto: Josef Rakušan

ivan diviš

boschova sklizeň

Průrevné sady sadismu, výsek soch,
a houfné zblbnutí, jež do tornád narve jména dívek
a na zadek atomové pumy píše Synáček.
Právěže's rostl do krásy, vygrázloval se z tebe grázl.
Právěže's miloval, šílený ďábel
ti břitvou vyřiz' přirození. Ale nejodpornější
jsou ti, co blekotají lidskou velikost,
cínují etnost, a jaksi přebujaře
vdouvají dutou nedospělost
do oušek obušků.
A ta splynulá světa část, kde šaškuji,
je nejhorší, a shůry s vozu připomíná
upadlou, bejkem rozšlápanou rolničku kata.
Bordel se starými dětmi.

nausea

Stvořen a rozhořen k radosti! Permanentně však
zvracím. Kudy chodě, záchody a kachle.
Valoun nenávisťi zavalil zvon. Zvalněla tak,
že v noře pohrdám sám sebou, nedoveda
vzchopit se ani k ponoru, ni k statí podstatné.
Slepec v orchestře líže trus.
Přilnavě osmotující hnus.
Mroží, hroší, lež.
Blábol nacákaný na zed' —
hadráři a sprež.

rozhovor s anatolijem kuzněcovem

lidé se bojí

Setkali jsme se vlastně podruhé. Kdysi před lety na jedné besedě, které se zúčastnil spolu s jinými sovětskými spisovateli v Moskvě a nyní tedy v londýnském Air Force Clubu na Piccadilly Street. Zůstal stále stejný, podsaditý, s tmavou kšticí vlasů, brýle s černou tlustou obroučkou. Tu sedící klidně a přemýšlivě, potom zase gestikulující vášnivě na dotvrzení svého názoru, o kterém je sklopevně přesvědčen. Autor Legendy o řece, Babiho jaru, dvou knížek, které jsem si se zájmem přečetl. Nehovoří se mnou dnes o literatuře, na taková témata zatím jako by nebyl čas, je příliš mnoho jiných problémů, které nás oba pronásledují a nejen nás dva. Žijeme v podivné době, kdy k tomu, abychom mohli říkat to, co si doopravdy myslíme, nemůžeme se setkat ani v Praze ani v Moskvě. Kolem nás pulsuje normální život všedního londýnského dne.

VOLNÝ: Co si myslíte o vztazích mezi Československem a Sovětským svazem?

KUZNECOV: Že jsou velmi složité a velmi špatné. Myslím si, že Československo vstoupilo na dlouhou a tragickou cestu své historie. Sovětský svaz nedovolí, aby se Československo rozvíjelo svobodně. On to totiž nedovolí nikomu. Nemám iluze, že by bylo možné se vymanit z jeho kontroly.

VOLNÝ: Když hledám nějaké naděje pro svobodnou zem — vidím jednu, v možnosti určité změ-

ny uvnitř Sovětského svazu. Myslete si, že to je reálná naděje?

KUZNECOV: To nikdo neví, ani já, ani vy, ani žádný elektronický počítač. Politiku v Sovětském svazu dělá malá špička. Její život je postaven na dokonalých faktorech náhody a tyto faktory nelze předpovědět. Tam se může stát všechno, může se jeden zmocnit vlády, nebo někdo jiný, může tam dojít k nekonečnému boji o moc, ale já osobně nevěřím, že by v Sovětském svazu mohlo dojít k podstatnému obratu k lepšímu.

VOLNÝ: I když budu s vámi, Anatoliji souhlasit, chtěl bych připomenout, že ještě počátkem roku 1967 v době vlády Novotného jsme také nevěřili, že je možná nějaká změna. Přesto však skupině inteligence spolu s dělníky se to v lednu 1968 podařilo.

KUZNECOV: Československo je evropská země, znalo ve své historii demokracii. Sovětský svaz ji však neznal, mimo snad několik měsíců v roce 1917. Rusko bylo vždycky policejním, totalitním režimem. Nevěřím, že v Sovětském svazu je možné něco podobného, co se stalo v Československu. U nás jsou totiž lidé zcela jinak v průběhu mnoha století vychováni. Dojít ke svobodě, nějakou postupnou cestou pomocí inteligence, to asi není v Rusku možné. Sama inteligence v tuto možnost nevěří. A také vláda když nabude pocitu, že je ohrožena, přejde k těm nejtvrdějším opatřením, k novému stalinismu, k novému teroru. Když se dívám do budoucnosti Ruska, tak nevidím nic dobrého. Věřte mi, že bych byl raději velice šťasten, kdybych se mylil. Zatím si však nedovedu představit, že by u nás bylo možné vytvořit nějaký demokratický život.

VOLNÝ: Jednu naději, na kterou se upínají lidé u nás — tedy změnu v samotné sovětské politice — vylučujete; druhou je možnost

(dokončení na str. 2)

dopis z domova

...V našich městech opět zládně strach. Já jsem už pensista, takže mně se vlastně už nemůže nic stát, ale věřte, že se lidem ani nedivím. Demě čtu v novinách (které se už ani téměř číst nedají) o tom, kde byl kdo propuštěn, kde by měl být kdo propuštěn, proti komu je třeba nesmířitelně bojovat, kdo se nesmí zakopat v pozicích. A nečtu to jen já. I ostatní. A tak lidé se opět křčí v nejistotě co přinese zítřek. Mám souseda, slušný člověk, pracoval na okresním sekretariátu strany, má dvě děti, nedávno byl propuštěn — asi právě proto, že byl slušný člověk. Dodnes neví, co bude dělat. Jiný můj soused o něm řekl: „Je to blázen, měl myslet na rodinu, když po mně chtěli, abych podepsal, že jsem pro Husáka, tak jsem to podepsal. Mohl to udělat taky.“ Věřte, že dnes je u nás takových „bláznů“ ještě hodně, mám ale strach, že jich bude ubývat. Mně bude zanedlouho sedmdesát, zažil jsem toho hodně, ale něco takového jak je dnes, ještě ne. Mám výhodu, že se nemusím bát a nevýhodu, že se už ničeho lepšího nedočkám. Přál bych to, moc bych to přál, alespoň svým vnukům. Víím oržem, že jen přání by bylo málo. Snad budu jim schopen vysvětlit, co se doopravdy stalo 21. srpna 1968. Věřím, že budu umět je vychovat k tomu, aby uměli oddělovat lež od pravdy. Neboť v tom je naděje, že oni budou schopni vybudovat svět, který my jsme vlastními omyly i neschopností prohráli.

Karel F., Jizerské hory.

anatolij kuzněcov

lidé se bojí

(dokončení se str. 1)

řínsko-sovětského konfliktu. Co o tom soudíte vy?

KUZNECOV: O tom si nemyslím nic. To je velice těžká a složitá otázka. Pokud se to stane, bude to strašné. Ovšem pokud by k tomu došlo, nedovedu si představit co z toho bude. Víím, že se něco může stát každým dnem.

VOLNÝ: Když se lidé u nás zamýšlejí nad možným vývojem situace v Československu, obávají se jednoho. Podobného osudu, který postihl pobaltské republiky. Tedy rusifikace — myslíte, že je to možné?

KUZNECOV: Rusifikace, to by nebylo pro vůdce Sovětského svazu nic tak nemožného. Ale to není to nejdůležitější v pobaltských republikách. Jde totiž o to, jak dlouho tam ještě bude trvat ten dokonale idiotský život — sovětský život. Takový jaký je v Pobaltí, jaký je v samotném Rusku. To může trvat desetiletí, století. V tomto směru nic nepředpovídám — chtěl bych se mýlit.

VOLNÝ: Jsem rovněž pesimista, to je fakt, ale chci přemýšlet o nějakých nadějích. Kde, nebo v čem vidíte vy nějakou naději?

KUZNECOV: Čestné slovo, nevím. Doufat v nějakou válku se Sovětským svazem by bylo strašné.

VOLNÝ: To není naděje, to je katastrofa.

KUZNECOV: Doufat, že v Rusku dojde k nějaké revoluci, není možné. Doufat, že se tam bude rozvíjet demokratické hnutí — to je vyloučeno. To, co se stalo v Sovětském svazu — malické demonstrace, dopisy, protesty — to je žalostné málo. To jsou pouze jedinci, které nakonec Západ zná lépe, než samotné Rusko. Rusko je ohromná země, která spí. Kdo ji může vzbudit?

VOLNÝ: Víím, že těch známek odporu je skutečně žalostné málo. Byl jsem v Sovětském svazu naposledy asi měsíc před okupací Československa. Měl jsem mož-

● Redakce polské revue Kultura, považující TEXT 69 za pokračovatele tradice Literárního Listu, zaslala cenu Kutury — 5000 francouzských franků — redakci TEXT 69. Tato cena byla LL přiznána v loňském roce.

● Skladba pořadů pražských kin v posledním říjnovém týdnu: 18 československých, 10 francouzských, 9 USA, 7 západo-německých, 6 anglických filmů. Stále tedy ještě nejsou sovětské „kulturní zážitky“ v kursu. Pouhých 5 filmů sovětské produkce v pražských kinech to jen potvrzuje.

● Balet Praha, vynikající umělecké těleso moderního baletu, stále nemá v Praze kde hrát. V listopadu proto vystoupí Balet Praha v NSR, Holandsku a Švýcarsku, v prosinci v

Portugalsku. Domácí diváci si musí na představení Baletu Praha počkat, dokud nebude vhodná budova.

● Podle zprávy bavorské televize, je publicista Vladimír Škutina těžce nemocen v pražské věznici.

● I ředitelé českých divadel a zástupci jejich provozovatelů přijali již usnesení, ve kterém se postavili za usnesení květnového pléna ÚV KSČ. Ředitelé divadel, většinou nově jmenovaní, pocítili tedy „politickou odpovědnost“. Obrazí se jistě v návštěvnosti.

● V Mnichově vystoupili v jednom týdnu na dvou samostatných koncertech pražští zpěváci Hana Hegerová a Karel Gott.

● Po Přemyslu Kočim, který se ujal místa ředi-

tele Národního divadla, se stal ředitelem činohry Bedřich Prokoš. Před lety již z této funkce odvolaný pro naprosté neshody s herci a režiséry.

● Prohlášení českých a slovenských tvůrčích pracovníků, které zástupci uměleckých svazů odmítli podepsat pro jeho kapitulantské a promoskevské znění, podepsali mezi jinými také herci Neumann, Matulová, Kočí, malíři Slaviček, Brož a Wiesner, baletní mistr Němeček, hudebníci Holeček, Suk, spiso- vatelé Cach a Turek, kapelníci Vlach a Brom. Podepsané prohlášení umožní těmto politizujícím umělcům zaujmout důležitá místa v uměleckých svazech a co nejrychleji nahradit skuteč-

né reprezentanty české tvůrčí inteligence.

● Jazzový festival v pražské Lucerně zahájil vynikající orchestr dnes již sedmdesátiletého Duke Ellingtona.

● Herec R. Lukavský, člen Národního divadla v Praze, se dožil „kulatého jubilea“ — padesátí let.

● Ministerstvo kultury soustředilo agendu zahraničních styků československých umělců pod svou střechu. Napříště se čeští umělci musí i o žádost o pas a cestovní doložku obracet přímo na české ministerstvo kultury. Opatření souvisí s prohlášením ministra Brůžky, že umělcům, kteří sabotují tzv. Prohlášení tvůrčích pracovníků, nebudou v budoucnu poskytovány žádné výhody.

máte slovo

TONI VON PRESBURG —
TEXT Č. 2

...Co se týká pana Toniho von Presburg, jistě bych jeho přechodu do druhého tábora, do družiny dr. Husáka, nezelel jenom já. Nicméně se nemohu zbavit dojmů, že teprve tam by pan Toni našel správné podmínky pro svou aplikaci demokracie. Vždyť tam je toho ještě třeba tolik vykonat! Třeba hned ty „zdrapy papíra“. Ač se za ně nemusí platit, jako třeba u zlych imperialistů, přece je ani školáckově nepovažují za vhodné pro sběr (nemluvě o značně prozačtějších použití). Je to nějaký pořádek?

Škoda však mařit čas. Jenom jsem zvědav, zda vámi otištěný Diderotův citát v článku Ivana Svitáka nebyl namířen především proti vám. Víte který? No ano, přece jsou pravdy, které nebyly stvořeny pro hlupáky...

George W. Sedláček,
Peterborough, Canada

...nevím, co tím pan Toník míní. Buď je komunist, a pak po přečtení jmen redaktorů, kteří jsou komunisté (to bohužel já nevím přesně, kdo z nich je komunist a kdo není) musel mít velkou radost. Anebo je antikomunist, a tak se našel. Obojí je špatné. Nelze totiž podle toho, zda jsou lidé komunisté, cyklisté, Židé, Slovinci či obuvníci určit, zda jsou dobří či špatní...

...já si myslím — pokud pan Toni dovoli — že čím víc bude časopisů a dobrých časopisů, tím více budou mít kulturního prostředí naši krajané k dispozici, a to je přece fajn! A že tento časopis konkuruje ostatním? To je také fajn, je to neomylnou známkou toho, že je dobrý. Dobří byli též, s dovolením, K. Havlíček Borovský i Pavel J. Šafařík a vyslovím názor, že by se jim možná ten TEXT 69 také líbil, přestože by k němu měli jistě spoustu kritických připomínek...

Jan Suchomel,
Basel, Švýcarsko

PASTI PŘED NÁMI — TEXT Č. 2

...V oné úvaze o hře se sircami měl Ivan Sviták pravdu, tvrdil-li, že tato hra je od začátku prohraná, pokud začíná hrát hru při některém z kritických čísel. Horší je to už na str. 5. Může mi pan Sviták snad ukázat jediný příklad puče (nemyslím boje za nezávislost), jež by neskončil diktaturou? Asi těžko — celá Leninova revoluce. Únor v Československu, současný režim v Řecku a Španělsku, jsou toho živoucím příkladem. Konečně když jsme už u toho Lenina: Leninovi je dobrá západní demokracie pouze k tomu, aby bylo možno v klidu připravit povstání proti ní, lópe ř-šeno puč skupiny lidí, neboť jinak by nebylo puče zapotřebí. V boji proti demokracii je možno použít — dle Leninova učení — všech prostředků. Myslíte si, pane Sviták, že tohle by se dalo nazvat „fair play“?

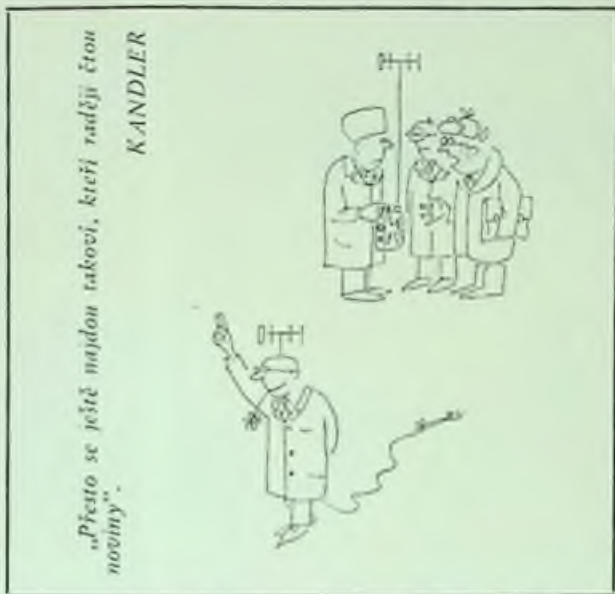
Lenin ale odhaluje dobře slabosti demokracie, jež by se měly odstranit. V žádné skutečné demokracii by neměla být povolena žádná ze stran, jejímž cílem je získání monopolu na moc jednou provždy ozbrojeným způsobem. A pokud nesouhlasíte s ozbrojeným uchopením moci — potom nejste komunist ani marxista a neměl byste s těmito termíny koketovat.

Georg Josephsson,
Uppsala, Švédsko

TEXT 69 — ČÍSLO 3

...neustále a stále burcuje veřejné mínění kulturního světa, připomínáte hrubá porušení Charty OSN, odhalujete pravou tvář sovětského režimu, snažte se znovu zahrát na nejcitlivější strunu balalajky ruského obra, jež minulý rok musel kapitulovat nemajíc argumenty, neboť ty byly použity proti němu, použil tedy formy šíření tankové osvěty. Nezapomeňte, že čím více Vám budou propagandisté v CSSR spílat, tím lepší noviny budete dělat.

P. Kudláček,
Trail, Kanada

kými tanky. Míval jsem doma pocit, že žiji v nějakém fantastickém světě — ve světě kolem roku 1804. Naše země je postavena na líceměrnosti, na dvojím životě, na dvojakosti, na maskách, na hře, je strašné o tom přemýšlet. Já sám ještě nechápu, jak je to tam vůbec možné.

VOLNÝ: Dobře, ale přesto všechno i v Sovětském svazu je dost lidí, kteří měli možnost navštívit západní Evropu, jsou tam spisovatelé, jejichž knihy jsem četl, myslím si, že přece jen není možné, aby mysleli tak jak se oficiálně mluví, jak se píše v sovětském tisku.

KUZNECOV: Ovšem, v Sovětském svazu je mnoho lidí myslících absolutně stejně, ve stejných kategoriích, ve kterých myslí lidé na Západě. A především spisovatelé, umělci, vědci, jenže oni jsou donuceni mlčet, a také mlčí. Z mnoha důvodů. Jedni jsou absolutně a bez pardonu cynikové — mluví tak, jak se od nich žádá, druzí jsou cynici pouze tehdy, když jsou k tomu donuceni — jinak mlčí. Třetí prostě mlčí. Ovšem mlčení — to je prostě pasivní lež.

VOLNÝ: Sovětské vedení neustále hovoří o věrnosti socialismu, o marxismu-leninismu. Domníváte se, že systém v Sovětském svazu má s těmito termíny vůbec něco společného?

KUZNECOV: Systém v SSSR nemá nic, ale absolutně nic společného ani s marxismem, ani s komunismem, ani s leninismem. Ale teď řeknu něco, s čím vy možná nebudete souhlasit, protože jste v tom byl osobně angažován. Ale podle mého názoru, pokus vytvořit socialismus s lidskou tváří — ideál komunismu — byl od samého začátku odsouzen k neúspěchu. Protože komunismus má totalitní ideologii. Komunismus už v teorii předpokládá jednotné myšlení všech. Jeden z nejzákladnějších předpokladů celého boje za komunismus je diktatura proletariátu, vláda pracujících. Což vypadá pěkně a spravedlivě na první pohled. Jenže sám pojem diktatura je již podezřelý. Diktatura koho? Diktatura třeba milých a hodných lidí, ale stále diktatura, a navíc diktatura lidí málo vzdělaných. Nejlepší synové Ruska kladli za tuto ideu své životy a věřili, že je kladou za blaho všeho lidstva, a co je čekalo? Diktatura. Na tomto

alfred znamierowski

vztahy, vášně či spolupráce?

Stručný pohľad do historie našich národů mě přesvědčil, že období od 17. do 19. století je možno považovať za časový úsek, ve kterém se formovaly podstatné rysy polské a české národní povahy. Po Bílé Hoře, kdy padla téměř celá šlechta, se v Čechách vyvíjela jen lidová i měšťanská kultura. V Polsku, které se stalo největší středoevropskou mocností, rozkvétala kultura vyložené šlechtické. Politická situace se přičinila o to, že v Čechách se formoval komplex malého národa. V Polsku se naopak rodily pocity velkopanské vznešenosti. To postupně vedlo k úpadku polského státu. Koncem 18. století bylo Polsko rozděleno mezi Rusko, Prusko a Rakousko. V té době byly Čechy a Slovensko částmi rakouské a pak rakousko-uherské monarchie. Češi považovali za své nepřátele rakouské Němce, Slováci Maďary. Poláci Němce a Rusy. Tehdy se zdůraznily rozdíly a rozpory mezi politickými cíli Čechů a Slováků na jedné straně a Poláků na druhé. Hlavní nepřítel Čechů a Slováků, Rakousko, bylo Poláky považováno za nepřitele nejslabšího a kromě toho (což bylo velmi důležité) poskytovalo největší svobody politické, kulturní a národnostní. Naproti tomu Prusko a Rusko zavádělo na polském území velmi silnou germanizační a rusifikační politiku. Ruskem vyhlášená hesla panslavismu byla v Polsku považována za záminku imperialistického uchvatitelství. Češi, kteří svoje obrozenecské hnutí v 19. století spojili s mythem „slovanské epochy“, viděli v Rusku zástupce myšlenky sjednocení všech slovanských národů. Považovali Rusko za svého spojence v boji proti Rakousku-Uhersku, a tedy i v boji za osvobození.

Rozdíly v zájmech a koncepci zahraniční politiky, vášně a nedorozumění, které vznikaly z rozdílné povahy a z rozdílné společenské struktury, to všechno vedlo k tomu, že nebylo možné vypracování společné polsko-československé politiky. Proto jsme se nedokázali sjednotit na koncepci zahraniční politiky ani v době boje o národní osvobození, ani potom později, když po první světové válce vznikly naše samostatné republiky. Naším společným nepřítelem tehdy sice bylo Německo, jehož politika ohrožovala nezávislost a nedotknutelnost území našich států. A přesto nedošlo k nulnému sblížení. Zřejmě proto, že Polsko a Československo měly zcela odlišný poměr k Rusku. Poláci neměli iluze o ruském imperialismu. O tom, že obavy Polska byly opodstatněné, svědčí zřetelně přepadení Polska v roce 1920.

V meziválečném období jsou Polsko a Československo mezi dvěma velmocemi – stalinistickým Ruskem a hitlerovským Německem. Rusko se nevzdalo svých dobových plánů, dělalo si nároky na východní území Polska, Litvy, Lotyšsko, Estonsko, Finsko, Zakarpatskou Rus a rumunskou Besarábii. Na druhé straně hitlerovský režim zcela otevřeně chtěl uchvátit Rakousko, Sudety a část Francie. „Heute Deutschland und Morgen ganze Welt“, zpívali Němci v době, kdy politici v Polsku a Československu si dovozovali luxus nesvornosti a slepé politiky. To všechno vedlo k mnichovskému diktátu, 1. září 1939 k německé agresi a 17. září pak k agresi sovětské.

Začátky realistické polské a československé politiky se datují teprve kolem roku 1940, kdy pol-

ští a českoslovenští vládní představitelé zasedají v Londýně k jednání, jejichž cílem bylo připravení federace. Bohužel, přes dosažení určitých úspěchů se po německém vpádu do SSSR schůze společných komisí odbyvaly stále nepravděpodobněji. Benešova vláda zřejmě podlehla nátlaku sovětských činitelů, kteří neměli zájem na uskutečnění federace. Potvrzuje to fakt, že konečně uzavření polsko-československých jednání se shodovalo s přerušením polsko-sovětských diplomatických styků po odhalení katynské vraždy.

Dnes ještě jednou si musíme uvědomit, že ve Střední Evropě mezi Ruskem a Německem není místo pro malé samostatné státy, protože buď budou závislé na jedné z velmocí, nebo zmizí z mapy Evropy.

Je jediná alternativa, polsko-česko-slovenská federace jako jádro příští středoevropské federace, založené na rovnoprávnosti a demokracii. Je taková federace možná? Nevím. Vim však, že je pro naše národy nutná. 21. srpen 1968 to prokázal snad nejdůrazněji. Staré imperialistické „divide et imperia“ našlo nové použití. Polské a maďarské jednotky vtrhly do Československa, aby realizovaly sovětské zájmy, nikoli zájmy svých národů. Stejně tak mohou být zítra použity jednotky československé v Polsku nebo v Maďarsku. V zájmu našich národů je však jednota.

Samozřejmě, že o polsko-československé federaci bude možné konkrétně hovořit tehdy, až se zhroutí sovětská nadvláda a naše národy budou moci samostatně rozhodovat o svých osudech. Ale už dnes musíme uvažovat, zda je federace vůbec možná, už dnes musíme přesvědčovat naše národy o její nezbytnosti. Hlavním důvodem nezbytnosti federace je aspekt historicko-politický, tedy permanentní nebezpečí z Východu i ze Západu, nebezpečí, které zřejmě neskončí ani když se rozpadne Sovětský svaz. Nikdo nám nezaručí, že v Rusku se neprojeví zase znovu silný, expanzivní nacionalismus.

(dokončení na str. 5)

kapličky a exil

„Někteří komunisté by si v exilu nejraději postavili vlastní kapličku“ – tak pravil Ferdinand Peroutka v jedné ze svých brilantních úvah na vlnách Svobodné Evropy.

Zkušenost téměř potvrzuje, že sejde-li se kdekoli pět Čechů, vzniká tendence založit pět politických stran. Dalo by se říci pět kapliček. Osobně tuto vlastnost nepovažuji za škodlivou. Svědčí o naší neustálé snaze oponovat, mít – pokud možno – velmi rozdílné názory. Pravda je, že exil ponorový se setkává nyní s exilem posrpnovým a ono setkání, mezi nimiž leží rozmezí dvaceti let ani nemůže být bezkonfliktní. Hovořím-li o konfliktu – považují za něj civilizovanou diskuzi.

Existují dvě krajní tendence, které – vzato do důsledku – by byly méně kapličkami a více kláštéry. Jeden extrém požaduje vidět v každém, kdo prožil dvacet let v totalitním Československu, potenciálního kolaboranta, a to bez ohledu na to, že mnozí příslušníci soudobého exilu v Unoru ještě třeba neviděli světlo světa. Druhý extrém si žádá vidět v každém, kdo odešel dříve, než v srpnu přišly sovětské tanky, primitivního velkouzenáře.

K politickému exilu se člověk rozhoduje dobrovolně, přičemž tihu okolností nelze podceňovat. Po únorovém puči odcházeli angažovaní příslušníci národa nejen před brozíci a nakonec reálnou perzekucí, ale hlavně proto, že se vnitřně nemohli smířit s faktem totality a také proto, že cítili potřebu a povinnost svobodně vyjadřovat své přesvědčení. Bylo jistě jiných, v krajně rozdílných podmínkách, proti totalitě se vzpírali doma. Byli ovšem i takoví, kteří uvěřili demagogům. Mnozí idealisté večerejška se stali pak realisty a jejich vliv na československé jaro nebyl zanedbatelný.

Skutečností je, že dvacet let totalitního režimu mnoho nezměnilo. Dějiny nelze vrátit zpátky. Poměry v Československu se nemohou vrátit do konstelace předúnorových let. Lze dnes těžko předvídat, jak bude do všech detailů jednou vyhlížet moderní a slušné Československo. ve které věříme. To budou muset rozhodnout svobodnou volbou předešlých lidí doma. Zatím číme jen tolik, že československý lid, kdykoli k tomu měl možnost, vyjadřoval se pro Československo tolerantní, z něhož nikdo nebude muset pro své přesvědčení odcházet. Patří k oněm negativním českým vlastnostem, že vždy více rozebíráme to co bylo – a svaluje přitom na kdekoho vinu – než abychom zjišťovali, co nás pro budoucnost spojuje. Komunistická kaplička v exilu je právě tak málo program, jako primitivní antisocialismus. V tomto směru se západní demokracie dostaly mnohem dál. Nerozčilují je zmínky o Marxovi, ani oslovení soudruh, ostatně běžné třeba v sociálně-demokratických stranách.

Ve vlasti nevede dnes hranice mezi menšinou komunistů a většinou antikomunistů. Boj je veden mezi dvěma většinami slušných lidí a vládnoucí špičkou, která jakýkoli pojem slůvnosti už ztratila. Nadále budou u nás – doma i v exilu – marxisté, katolíci, liberálové, stoupenci černého humoru. Politické a filosofické přesvědčení je zcela jinou záležitostí, než vysádní legitimace té či oné politické partaje. A nepomohli bychom si, kdybychom jeden druh zatracování chtěli nabízet druhým.

TEXT 69 je příkladem otevřené výměny názorů. Jeho stránky jsou otevřeny všem, kdo ve snášenlivosti vidí první předpoklad demokracie. (Pak je ovšem třeba litovat kritiky Pelikánova prohlášení bez otištění jeho autentického znění.)

Nechť jsem tvrdil, že rozpory v politickém exilu jsou kritického rázu. Chci jsem spíš připomenout, že jsme se sešli, bez ohledu na rozdílná filosofická přesvědčení a sociologické koncepce také proto, že jsme nemohli soubližit s totalitou. Někteří dříve, někteří později. Máme společnou povinnost reprezentovat jen sami sebe, Čechy a Slováky, žijící ve svobodné společnosti. Máme povinnost informovat svět o Československu a Československo o světě. Nemůžeme přitom mlčet ani za lid doma, ani za veliký, široký svět. Kapličky skutku nepotřebujeme – na žádné straně. Spíš jistota, že se shodneme v tom, že totalita a nesnášenlivost žádného druhu už nechceme.

KAREL JEZDINSKÝ

ernest stredňanský rozhovory s magdou husákovou

4.

Dnes ona doba sa pochopiteľne každému súdnému človeku javí ináč, ako vtedy nám. 15 až 20ročnej mládeži, ktorá už veľmi intenzívne vnímala vojnové udalosti, aby po nich bola vďačná za kusok slnka, akéhokoľvek slnka. Len nech ono trochu svetlo a my sme sa konečne ako-tak mohli sebarealizovať. Tento pocit je nepochopiteľne dôležitý najmä pre mladého človeka, ktorý vedome, či podvedome inklinuje k seberealizácii v umení. Pravda, ono to takto vyzerá príliš vážne, k takejto formulácii sa akosi dospieje až po rokoch, pamätám si, že vtedy nám, mladšej generácii, išlo predovšetkým o to, aby sme ako poslucháči dramatického oddelenia Státného konzervatória odreažovali na javisku i mimo neho tie vojnové roky, ktoré nás poznačili akousi pochopiteľnou stiesnenosťou z možnosti vlastnej existencie, z nemožnosti sa akokoľvek prejavíť – prasto – čosi hnalo po rokoch v nás samých a my sme túžili to odhodiť a slobodne vydýchnuť.

A v takýchto obdobiach človek akosi pochopiteľne inklinuje ku kabaretierstvu, ktoré pred ním od-

krýva práve veľké možnosti uvoľnenia a blahodarného smiechu. Škola a práca v divadle, kde sme boli niektorí angažovaní sa nám zdala byť príliš vážna a strojená, skúšky v divadle príliš prepolitizované, najmä, keď išlo o inscenácie, ktorými sme sa pokúšali „budovať nový svet“. Mám na mysli napríklad Partu brusiča Karhana od Vaška Kaňu, alebo hoci Gorkého „Nepriateľov“, ktorých na Novej scéne ND režírovala Magda. Už aj my sme takí ako si podvedome pociťovali, že nám chýba to komediantské uvoľnenie, ktoré som ešte zažil ako osemnásťročný poslucháč pri Smrčkovej realizácii Zwiegovho Volponeho s vynikajúcimi a nezabudnuteľnými komediantskými výkonmi Martina Gregora. ložka Simonoviča a nebohej Lei Juričkovej. Postupne sa toto tvorivé uvoľnenie akosi zošraubo- vávalo a pamätám si, ako nás, mladých poslucháčov zo začiatku šokovalo, že pri Nepriateľoch sme neustále citovali z Lenina, Stalina a Dejín VKSb, aby sme si odvodňovali motívy konania a vzťahy dramatických postáv v hre. Musím povedať, že my mladí sme

boli iba takí vzdialenejší pozorovatelia tohto štúdia, pretože konkrétne v tomto prípade sme mali jedno-dvoj veľové zástoje, a tak sme pochopiteľne stáli v pozadí. Napokon sme si povedali, že to je asi tak nové v umení, „kam a s kým ideš, umelče!“, a tak sme išli aj my. Pre nás tu neexistovalo iné poznanie, pretože to „staré“ sme vlastne nepoznali. Pre nás to bola z dnešného hľadiska vtedy do istej miery tragédia, no neskôr sa to ukázalo ako nepredvídané dobrá škola pre túto generáciu, ktorá sa cez roky sklamaní a ideálov povojnového komunizmu stala generáciou „skeptickou“, ako nás s obľubou nazývali a nazývajú. Ale i sami si to o sobe myslíme a verejne to vyjadrujeme.

A tak sme skúšali Gorkého Nepriateľov, kde „umiera starý svet a rodí sa nový“, ale nám na tom, keď sa tak spätne na to pozerám, ani tak nezáležalo. Boli sme nadšení samotnou prácou, atmosférou divadelných kulis, prasto – divadlom ako takým a zrazu akoby sme boli zabudli na to uvoľnenie, ktoré nám začalo v divadle chýbať. To sme si odreažovali na školských hodinách hereckej tvorby a v kabaretierskych vystúpeniach.

A tu došlo k prvému osobnému, priamemu, smiešnemu a hneď aj konfliktnému stretnutiu s Magdou. Hrál som u nej malú úložku policajta. Mal som dohromady dve repliky, ale veľmi dôležité. Mojou akciou končilo dejstvo. Priniesol som na javisko stredovú konfliktovú situáciu. Magda sa so mnou tránila asi dve hodiny, nebol som schopný to urobiť, herci, neskôrší moji kolegovia a priatelia, Martin Gregor, Laco Chudík, Fero Dibarbora, Juraj Paška, atď., atď. už boli otrávení a ja, plačúc od jedu, som neustále prichádzal na javisko s vetou: „Pán kapitán, červeňovlasí sú pripravení!“ – a všetci v tej chvíli na javisku mali ustr-

núť v úžase a vytvoril ako reakciu taký čudný sošný obraz. Ale ako ho mohli vytvoriť, keď som ich k tomu nevyprovokoval? A tak to išlo do kola, do kolečka, Magda sa so mnou najskôr trpezlivo zaoberala, neskôr skrikla, sama už nevládala, zatínala som zuby, potom som sa rozplakal a ušiel som. Nevieť, čo sa potom dialo, ale ja som ušiel a zrazu mi prišla na um komédia, moje detské rôčky, tá materská škôlka, vareškár, o ktorom som písal na začiatku týchto spomienok. Jeho lekvárom natrelá tvár, tá atmosféra zo svetla a pavučín nad javiskom, zrkadlo a tieň a túžba pomstiť sa za poníženie, ktoré som si vlastne pripravil sám svojou nemohúcnosťou, čo som si samozrejme nechcel priznať. Zavrel som sa do našej poslednej šatne, vzal som akési farby, natrel si žily na krvavo-farbu som rozlial na sklenenú dosku maskovaciu stoličku. Iahol som si do tejto krvi s rukami položenými do farby na stoličku a čakal som. Prišla Magda. Sama. Zvykla si vždy s každým rozlúčiť a tak prišla i za mnou. Najprv hrôzou vykrikla, no v zápatí pochopiteľne prehliadla túto moju naivnosť a bez slova mi vyfala takú facu. za ktorú by sa nemusel hanbiť ani poriadny chlap.

„Počkám, kým sa umyješ!“ – povedala a sadla si.

Vrátil som sa uzavretý na sedem zámkov. Prinútila ma posadiť sa oproti nej. Dlho sa na mňa dívala, akoby ma chcela do morku kostí „ošacovať“. Ktovie, čo si pri tom myslela. Videl som ju pred sebou presne takú, ako na tom obrovskom plagáte vedľa policajného riaditeľstva. V tejto chvíli nič nevraviace oči na podlhovastej tvári, trochu spadnuté kútiky úst, prísťnosť a intelekt, nežitateľné pocity. Potom vstala, odišla, o chvíľu sa vrátila s knižkou v ruke. Opäť si sadla.

„Ak chceš byť dobrým hercom, musíš tvrdo pracovať a nerobiť komédie“ – povedala. Podala mi knižku a doložila: „Čítaj!“

„Úkony, ktorým sa naši predkovia na prechode od ovice k človeku učili počas mnohých storočí prispôbovať svoju ruku...“

Zavrel som knižku a strašne som sa rozosmial.

„Čo sa smeješ“ – opýtala sa prekvapene.

„Ja nie som predsa opica!“ – povedal som a smial som sa ďalej a priam s rozkošou som počúval, ako číta ďalej tento citát z Engelsa: „... Len prácou, prispôbovaním sa k stále novým úkonom... dospela ľudská ruka na taký vysoký stupeň dokonalosti, že vedela vykúzliti malby Raffaellove, sochy Thorwaldsenove a hudbu Paganiniho!“

„Naučíš sa to nazpamäť!“ – povedala, vstala a odišla.

Tak som teda na hereckej škole začal študovať marxizmus. Musím otvorene povedať, že aj keď mi to bolo strašne smiešne, začal som to brať vážne. Poctivo som sa tento citát naučil a odriekal pri každej vhodnej príležitosti, najmä pred výstupom v Gorkého „Nepriateľoch“. Dnešnými očami by sa dalo povedať, že mi tento citát dlho slúžil asi tak, ako Maova červená knižka tomu čínskemu holičovi, ktorý vďaka učeniu Veľkého Maa začal ľvšie holiť a strihať. No ja som i napriek veľkému úsiliu v Nepriateľoch „zhorel“, a tak som začal pochybovať o sile tohto učenia, pretože mi to akosi nehralo dohromady. Keď sme neskôr s Magdou spomínali na toto intermezzo, smiali sme sa už obaja. Ba dokonca smiali sme sa i v takých situáciach, kedy najmä jej už do smiechu nebolo. Ale to je už iná kapitola tohto rozprávania.

emil štefan

pokus, ktorý stroskotal

7. november 1917 – prezentovali ho nám ako predeľ vo vývoji ľudstva. Mnohí a dlho sme verili v spravnosť tohto úsudku. Kým sme nemali príležitosť konfrontovať myšlienku a čin, ktorý pred viac ako polstoročím vyvolala, s výsledkami tohto činu. Potom sme spoznali, že výsledky nielen anulovali myšlienku, ale premenili podstatu činu na ich pravý opak – z revolúcie v skutočnosti urobili kontrarevolúciu.

Cársky absolutizmus, ktorý rozložili porážky na bojiskách prvej svetovej vojny mravne i materiálne, padol pod náporom slabých nejednotných demokratických síl, ktoré sa hlásili k duchovnému odkazu veľkej francúzskej revolúcie. November, ktorý zdanlivo prevzal historický odkaz toho istého pôvodu a rozšíril ho aj na sociálnu sféru, bol v skutočnosti najväčšou kamuflážou v dejinách. O to nebezpečnejšou, že sa jej dosť dlho darilo skrývať svoju vlastnú podobu, zastierať činy slovným balastom.

Veď navonok sa november hlásil k všetkým ľudským slobodám, proklamovaných Franzúzmi a dopľňoval ich slobodou azda najatraktívnejšou, deklaroval hmotnú nezávislosť jednotlivca, zbaveného vykorisťovania. Naoko dával výrobné prostriedky výrobcem, pôdu tým, ktorí na nej pracujú a vyhlasoval v svojom prvom zákonodarnom akte – v Dekréte o mieri – rovnosť národov a rás, ich právo na zvrchovanosť, na sebaurčenie až do odtrhnutia, pričom sú-

časne vypovedal boj tajnej diplomacie a zatracoval imperializmus.

Slová, slová, slová. Dnes nejde o to, ako úprimne či neúprimne ich myslel Lenin – teoretik, ktorý sa zhodou historických náhod stal zakladateľom prvého „ideálneho“ štátu na svede a súčasne prisahal na jeho odumieranie, na budúci historický anachronizmus akéhokoľvek štátneho zriadenia. Ak bral aspoň časť z Marxových a Engelsových i zo svojich myšlienok aj v praxi kedykoľvek vážne, potom jeho prvý štát robotníkov a roľníkov odumrel vlastne ešte za jeho života. A po jeho smrti sa premenil v pravý opak toho, k čomu sa slovami hlásil.

Z občianskych slobôd, okrem niekoľkých vonkajších napodobnín bez akéhokoľvek obsahu, nezostalo ani torzo. Tridsať miliónov obetí zbabelo zavraždených v sovietskych koncentračných táboroch – po búrkej vojne prvých v Európe – sú toho presvedčivým dôkazom. Z rovnosti národov a rás, z ich práva na suverenitu stala sa genocida národov, o akej sa aj Hitlerovi len snívalo. O odnárodňovanie tohto rozsahu, aké sa uskutočňuje v Sovietskom zväze, sa nepokúsilo ani cárske Rusko, ktoré predsa verejne hlásalo rusifikáciu a predsazovalo ju čiernymi sotňami. Zo sociálneho oslobodenia človeka sa stalo najbezostyšnejšie vykorisťovanie jednotlivca, ktorého bezmocnosť je v tomto systéme absolútna, lebo je vydaný na milosť a nemilosť jednému jedinému zamestnávateľovi – štátu, nech pracuje na ktorom-

koľvek úseku. Z deklarovaného boja proti imperializmu sa stal imperializmus najhrubšieho zrna, ktorý všade a dôsledne, ibaže pod maskou, presadzuje len svoje vlastné záujmy, hoci sa hlási k všeobecne platným normám mezinárodného spolunážívania.

Pokiaľ ide o nás, tento kontrarevolučný charakter toho, čo malo byť revolúciou, sa najvýraznejšie prejavil okupáciou Československa, krajiny, ktorá sa aspoň pokúsila dať pôvodnej myšlienke jej pravú podobu. Pojanuárový vývoj v Československu chcel pri navrátiť slovám ich vnútorný zmysel. Výsledok tohto pokusu, ktorý mal rehabilitovať nielen priame obete na pravý opak premenenej myšlienky, ale aj jej pôvodný revolučný predeľový charakter, stroskotal na najsurovejšom a najzradnejšom mocenskom zásahu tých, ktorí si uzurpovali postavenie strážcov „čistoty“ tejto myšlienky.

To zákonite vyvoláva otázku, či pôvodná idea v svojej neskreslenej podobe, očistená od podvodu, ktorý sa s ňou spáchal, je vôbec uskutočniteľná? Po 52 rokoch opačných skúseností vnucuje sa tu samočinne odpoveď. Že nie je uskutočniteľná. No táto odpoveď je spravná len potiaľ, pokiaľ sa pri nej vychádza z Leninovej praxe a z daného stavu vývoja. Ten však naberá stále rýchlejšie obrátky. Vedeckotechnická revolúcia dovedená do konca, iste časkoro a v historickv dohľadnom čase poprie bezozvzškov Marxa a všetkých jeho epigónov vrátane Lenina, ale súčasne uvoľní priestor pre tie slobody, ktoré deklarovala veľká francúzska revolúcia. A tým automaticky oslobodí jednotlivca aj v sociálnom zmysle, umožní mu plnú vlastnú seberealizáciu. To už nebude zneužitá vízia, ale skutočnosť, aj keď do jej príchodu uplynú vari ešte toľko rokov, koľko uplynulo od pokusu, ktorý sa začal 7. novembra 1917 a ktorý plne stroskotal.

ladislav pavlík

zrada vlastní cti

Československo – rok zkoušek. Tento drzý název si prisvojil sovětský režisér A. Kološin pro montáž dokumentu o příčinách a souvislostech kontrarevoluční činnosti v údobí, kterému jsme si zvykli říkat československé jaro. Autor a režisér v jedné osobě tu staví proti sobě záměry a činy, jak jsou uváděny při motivaci oně středověké pomoci ohněm a mečem, které se dá výstižně říci jedním slovem: okupace.

Jsou určité povinnosti, je určitá čest, která je předpokladem přístupu k takové práci. Přinejmenším jde o to, aby dokumenty nebyly sestaveny tak, aby již jejich pořadí ovlivnilo, aby z dokumentů nebyly jednotlivosti vytrhávány a zneužívány ve prospěch jisté tendence. Dokumentarista musí konstatovat, zjišťovat, analyzovat, dokumentovat. A. Kološinovi se povedl husarský kousek v tomto oboru, který je možno přirovnat jen ke goebelsovským válečným žurnálům. Záměrně vytrhává ze souvislosti části projevů státníků pokoušejících se zachránit trochu cti straně dějinně zkompromitované a srovnává je s živelnými dotazy a výkřiky demokracií opitého mladého účastníka mítinku, srovnává vystoupení Oty Šika, snažícího se najít opravné depo pro potápějící se ekonomickou loď našeho státu s naprosto nalhanými „skutečnostmi“ hospodářských úspěchů socialismu, zneužívá prostého lidského nadšení zpěváků a zpěvaček, aby je postavil do světa exaltovaných nástrojů kontrarevoluce. Vytahuje zbraně kalibru plačících žen nad zastřelenými účastníky dělnických stávek

z první republiky i portrét Dubčeka, slzícího nad zmařeným snem o liberalizaci. A lituje, že nemůže ukázat nadšení jediných správných z libeňské Čechie – neb se tam nefilmovalo...

Jsou určité cti, které jsou odpovědný jen svědomí. Je čest lékaře, vojáka, sportovce – čest dokumentaristy. A to i v tom případě, že diváky nebudou přimi účastníci, svědci nepravdivosti či pravdivosti dokumentu.

jeden hlas a druhý hlas

Spolek Helveto-Československého přátelství vypsal výtvarnou a literární soutěž nazvanou „Československé děti 1969“.

Jediná literární cena byla po zásluze udělena 11leté Tafaňe M. za črtu Jeden hlas a druhý hlas, kterou pro zajímavost otiskujeme.

Raz som sedela pred domom a tu šiel okolo jeden človek a spieval. Počula som spievať po prvý raz a strašne sa mi to páčilo. Pridala som sa k tomu hlasu. Mój hlas bol slabý a preskakoval, hlas toho človeka bol mocný a mne sa zdalo, že ten hlas toho človeka ako keby mój hlas kryl, aby sa mu nič nestalo. A tiež, že ten mocný hlas je trochu aj mój. A odvtedy spievam. Aj falošne. Lebo stále sa mi zdá, že ten mocný hlas spieva so mnou. Po dlhom čase a spievaní som ten hlas dosiahla.

Sedela som pred domom a spievala som mojim veľkým a mocným hlasom. Tu šiel okolo ten človek a začal spievať so mnou. Ostarel. Bolo to poznať na hlase. Jeho hlas bol slabý a preskakoval. Mój hlas kryl ten slabý a tomu človeku sa zdalo, že spieva takým veľkým a mocným hlasom a nič nám nechýbalo.

ivan diviš

hora pokušení

neotištěné texty z rukopisu
1967—1969

Básnik Ivan Diviš patří mezi naši střední básnickou generaci. Sotolova, Siktancova, Holubova poezie se stýká s jeho poezií jen v epice. A Diviš přitom není básník epický. Stavba většiny Divišových básní je založena na kontrastech. Nejsou jen v jazyce, v pojmenování, v mísení vulgarismů se vznešenými jmény. Útržky všedních rozhovorů jsou monumentalizovány do metafyzické polohy. Metafyzické polohy jsou zlehčovány. „První hudba bratří“ – to je rok 1947, kdy vychází Ivanu Divišovi první sbírka. V roce 1959 – Uzlové pásmo, a potom téměř každý rok přináší nový titul: Rozpleť si vlasy, Eliášův oheň, Deník molekuly, Umbrána, Chrlení krve, Sursum, Thanathea. Časopisecky vyšly také ukázky z básnickova deníku – Teorie společlivosti. Dvě sbírky zatím čekají na vydání. Noe vypouští krkavce a Křížatky. Vyjdou – nevyjdou? Ivan Diviš se nevrací do vlasti. Říká: „Nechci, aby se mi zdálo neustále o hořícím Janovic“ (mipaj)

Nenaučil se mlčet ani v životě, a proto ani v básni a nemoha tudíž uchovat, nemohl ani předat. A přec mu bylo předáno cosi z původního, jenže on to smísl s přízdobou, takže jeho podobou je prach. Vážnější přístup k věcem znamená ovšem návrat, takže i on snad okusí pozdních výsad.

Když v mrazu nepříjždí autobus zapalujeme si, a tehdy přisupí. Chudoba přismáhne a mizí mimo kapsu. Oblaka bezcílně odšpendlují rukáv a on vše zapomíná: s kým obědval, pramen dle světcovy okoralosti, lavici svatby, neboť to nebyl sňatek. Zapomíná hloučky před nádražím, sražené v křiklavých krojích; výkladní skřín, prsten kladený tam macatou prackou, safián i rozpadlé tkalcovny, pastózní hrady, matčinu ruku rozmačkanou opilstvím syna na chléb a jakože to vše zapomíná, nezapomíná, že k pozvednutí jedné uschlé větve patří i tři zámky ve Skotsku, k dobrodružnosti šilenstva visuté město a nezapomíná na tři mongolské výroky syknuté zlolažníky za staženou stórou a pak na oheň jenž pádil, a zprava zleva kácel dostih obra a předstih záře...

Už to svědčím beze zloby, ale zas na nezapomněnou a připomínám ti, jak's mně kázal v Darmstadtu že člověk je vysoko nad anděly, neboť jsou uzavření a člověk otevřený k nim; ale jak, když jsme se loučili hrdlil ses o tři marky na tachometru taxíku. už to svědčím beze zloby, jen dodávám, že jestliže sedmsetdvacet andělů tančí na špičce jehly, mám to za sprostý vtíp.

Že platí? Už jen okno, ukradená láhev a její dno – to bude rámusu beze střepů, klid vypsaný levačkou, zkrat holubů, zvrát osudů. žádné svědectví jen světskost, kde vážne svatost. Už mu po vás nic není přilnavě mejdlí pomluva a jakože vám dral kůži, do jeho nevstupujte – už mu po vás nic není, platí však peníz a Jidáš, převoz nad právo převozníka, otázka, dopad, opad vod, jich svod, jímž svádí sebe mezi vás i sebe.

Vrážel jí jehly pod bříška vždycky, když myla nádobi a lezl kamsi, ale vždy až když odešla a zatímco stárla u Boha, darmožral jehličí ze sanytru, výmyslu a klení; vše magoricky, kuse, kde však taky zapřahat vozy do úplnosti, když vás dorážejí zadinou, zvanou úsek knih – úplnost ano!, ale i pozdní důvod pro opentlenou zámrt z ubásnění. zatímco láska trvalost i setrvalost přes rozdily krve kašlou na poezii a mají pravdu.

Viděl jsem váš lesklý úpadek, to jest i vlastní slídu, natožpak kdo troufne uhadnout, co značí konstelace sině mnohostěnných ploch na břehu rvané řeky? Náplavka, bočiti koně, prsty klád, chodci pihovani autogénem, trigy plivající pěnu z cirku na poušť, od poddaných odněkud do šlechty nikam? Co říkám? Toho si nevšímejte – nemoc je vždycky návštěv třeptu, je prospěch Karla Hynka, když pohřbil sourozence a sotvaže hroudy, spánembohem vydalo se na pouť bez sandálů... Pouť i poušť; ještě jsme živi, ne sice my, leč platí to o nás.

karol belák

demokracia naš program

Sú v Európe rôzne štáty. Väčšinou sú to tradičné útvary, zakorenené v histórii. Tieto štáty nepotrebuju nijaké zvláštne sebazodvodnenie, lebo predstavujú jedno-ducho politickú organizáciu danej a v priebehu stáročí konštituovanej spoločnosti. Československý štát je niečo iného. Nie sme v pravom slova zmysle historický útvar. Nie sme ani prostým národným štátom, ktorého úloha by sa vyčerpávala v tom, organizovať spoločenstvi ľudí spojených jednou rečou a pôvodom. Československo, to je predovšetkým duch. Štát, ktorý vznikol 28. októbra 1918 predstavuje ideu. Je to idea demokracie.

Niekedy mohli byť pochvbnosti, či tvorcovia československej nezávislosti nezamenili svoje želania za skutočnosť, či nevložili novému štátu do kolísky zmysel a účel, hľadám predsa len dosť ľubovoľne vykonštruovaný a nedostatočne zakotvený v našich tradíciách a mentalite. Tieto pochvbnosti sa v období prvej republiky niekedy vyslovovali, ale dnes ich treba považovať za prekonané. Idea, ktorú si na svoj štít zapísal pred 51 rokmi československý štát, dokázala, že je skutočne pravým vedomím našej spoločnosti a takrečeno špecifickým znakom národného charakteru Čechov a Slovákov.

Pomerne krátke dejiny nášho štátu boli z veľkej časti ustavičnou konfrontáciou s diktatúrami rôznych fariieb a odtieňov. Naš zápas o zvrchovanosť splýval vždy so zápasom za demokraciu. Našími nepriateľmi bola vždy diktatúra a našimi spojencami demokracie. Za 50 rokov sme trikrát stratili nezávislosť a dvakrát vpochoďovali nikým nezvané vojská do našej vlasti.

Vždy bola predmetom útoku naša demokracia a vždy sa ten útok

sústreďoval proti nášmu národnému programu. Na jednej strane cudzia moc, na druhej ten československý národný program, existujúci rovnako v našich hlavách, ako v našich srdciach.

Všetci viete aký je to program. Humanizmus a demokracia; civilizovaný, kultúrny a sociálny štát; medzinárodná spolupráca v záujme spravodlivosti, mieru a dobrobytu všetkých. My sme nikdy nikomu neusilovali o jeho územie alebo hranice. Nepoškrvnili sme sa nijakým šovinizmom alebo imperializmom. Kedykoľvek bolo Československo slobodné a smelo hovoril vlastným hlasom, vždy bol jeho posolstvom apel na rozum a zodpovednosť. My sme nikdy nepodnecovali nacionálne alebo sociálne vášne, nehrali sme nijakú mocenskú hru, neprovokovali sme radikálne nálady, nerobili sme politiku inštinktov a hazardu. Slobodné Československo má čistý štít.

Tri razy nás v priebehu jednej alebo dvoch generácií razili diktatúry z našej cesty a nanútili nám boj o prežitie. Najprv Hitler, potom Stalin, napokon Brežnev. Naposledy v auguste minulého roku to bolo až päť cudzích armád, ktoré k nám vpadli, aby zadusili aj tú československú nezávislosť, ktorá sa ešte len rodila, nezávislosť, koncipovanú prosovietsky a bez akéhokoľvek vyhlásenia protikomunistického alebo protimarxistického. Okolo pol milióna cudzích ozbrojencov zasiahlo proti nenásilnej československej „revolúcii hláv a srdca“.

Hovoríme, že je to veľké potvrdenie našej pravdy a tiež historickej sily. Jednu generáciu nám de-

cimoval Hitler. V likvidačnej práci pokračoval s nie menším úspechom Stalin. Nasledovalo 20 rokov, kedy sa chvíľami zdalo, že Československo je už len ten nemý satelit bez vlastnej tváre a vedomia, už len zemepisný a nie politický alebo duchovný fakt. Áno, vyzeralo to chvíľami tak, akoby nám s našimi starými tradíciami vymenili aj ľudí a spoločnosť. Bolo niekedy skoro nemožné pod nánosom sovietizmu a cudzoty rozpoznať skutočné Československo.

To bolo samozrejme len zdanie. Jedného dňa sa Československo navrátilo do histórie, také Československo, aké v skutočnosti je a aké v skrytosti vždy bolo. Teda demokratické, humanitné, osvietené a vzdelané. Pravé Československo so všetkými svojimi tradíciami, so svojou pravou kultúrou a mentalitou, s typickými znakmi svojho myslenia hodnotenia a čítania, s tradičnými prostriedkami politického zápasu.

Dvadsať rokov sovietskej diktatúry ako keby nebolo zanechalo stopy vo vedomí našich národov. Ako keby tie dve desaťročia urýchlili nie rozklad, ale naopak obnovu a sebauvedomenie našej spoločnosti. Osobnosť našich národov – ako sa rýchlo ukázalo – nedoznala v ťažkom období od februára 1948 až po január 1968 nijakých podstatných zmien a deformácií. Bolo to v skutočnosti obdobie, kedy sa odohrala obrovská previerka idey československého štátu. Po januári 1968 sa ukázalo naozaj nad slnko jasnejšie, že Masaryk koncipoval túto ideu správne, že demokracia je skutočne náš národný program, ktorý nemôže byť nahradený nijakým iným dnes ako zajtra, a pod nijakým násilím alebo tlakom. Vieme až dnes celkom bezpečne, že zoslaneme navždy čím sme, bez ohľadu na každý protektorát alebo okupáciu, bez ohľadu na každý režim aj na každé poníženie, utrpenie alebo tragédiu.

Vieme dnes, že pravé a reálne Československo nikdy nezahynie, pretože sa nedá vytrhnúť z mozgov a srdca ľudu. Po každom páde vstaneme znovu. Génus našich národov je nezničený. Boli sme pred diktatúrami a budeme až budú v troskách.

všetchno bylo prohloubeno nedostatkem informace o historické a civilizační úloze obou národů. Značně víc jsme věděli o jiných národech než o sobě navzájem. Tato neznalost poznamenala především mnohé politiky a nadto bilo do očí vlastní vyvyšování při současném podceňování druhých, vzájemné posměšky, závist i podezřívá nedůvěra.

Zda tedy můžeme mít naději, že se nám podaří prolomit zděděné spory a dokážeme zahájit harmonickou spolupráci? Podle mého nejhlubšího přesvědčení nikdy dosud nebyly podmínkou pro konečnou polsko-česko-slovenskou dohodu tak příznivé jako nyní, v období našich společných útrap, když se rozhoduje otázka i samostatné existence našich národů."

Myslím, že dnes jsou podmínky daleko příznivější než tehdy, zejména po 21. srpnu 1968, kdy konečně padl mythus sovětského přátelství a i zbytek Čechoslováků se zbavil iluzí o Rusku. Pravda, polské jednotky byly 21. srpna přinuceny podílet se na ozbrojené agresi, nemůžeme však zapomenat na opravdové smýšlení polského obyvatelstva, které okupaci rozhodně odsoudilo. Máme stejnou nenávist ke komunismu a jeho imperialistickým ideálům, stejná jsou naše přání. V březnu 1968 volali polští studenti: „Polsko čeká na svého Dubčeka“. Dnes nás nerozděluje nic. Nemohu zakončit jinak než ještě jedním citátem H. Ripky:

„Čas kvapí. Blíží se historické rozhodnutí o osudu světa. Na nás záleží, na Čechoslovácích a na Polácích, aby se nerozhodovalo o nás bez nás a proti nám“.

josef vedlich

a znovu i církve?

I když v kontextu politického dění, které bylo znovu oživeno v lednu loňského roku, zůstala náboženská otázka poněkud odsunutá z hlavního veřejného fóra, měli možnost ti, kteří se jako příslušníci církvi cítili nesvobodní, podnikat lecos pro zlepšení situace, ve které se nacházeli. Česká církev katolická se vlastně poprvé, vyjma krátké přestávky v letech 1945–1949, od roku 1939 stala poněkud svobodnější a nezávislejší. Poměry v katolické církvi v Čechách v letech 1948–1968 jsou dosti chmurné. Po likvidaci větší části církevní závislosti začátkem padesátých let neexistovalo mimo státem ustavené Mírové hnutí katolického duchovenstva (které sdružovalo tzv. vlastenecké kněze) žádné jiné seskupení duchovních osob, které by bylo přijatelné nejen pro stát, ale i pro církevní autority. Poslání Mírového hnutí bylo jednoduché, podpora státu a státní moci a vykonávání vůle vládnoucích kruhů v církvi. Tedy další z převodních pák, na které si komunisté přeměnili téměř všechny organizace ve státě.

Dopad tohoto stavu byl krajně nepříznivý. Podařilo-li se snad i někde vznést námitku a poznámku ke vztahu mezi státem a církví, byl kritizující odbyt poznámkou: „Máte kněze ve vládě, ať se stará!“ A dr. h. c. Plojhar, bývalý kněz, který byl z církve exkomunikován, se staral. Většinou však k neprospěchu věci, kterou měl hájit.

Věrný poslání zůstal biskupský sbor; byl však v uplynulých dvaceti letech soustavně decimován a nepředstavoval tedy žádnou významnou politickou opozici. Hluboká krize společnosti měla i v církvi svůj odraz. Jednání o obsazení biskupských stolců se nehýbala z místa, chyběl dorost, zrušeny byly kláštery, materiálně byla církev zcela závislá na státu, církevní osoby byly pronásledovány, vězněny, mučeny, popraveny a vražděny pro náboženské přesvědčení. Počet nevinně odsouzených šel do tisíců. Antonín Novotný se pak zmiňoval o téměř

vyřešeném problému klerikalismu. Tento „téměř vyřešený problém“ byl vlastně dokonaným zločinem. Je až absurdní, jak otřesně blízko je slovník Novotného u slovníku nacistických propagandistů, kteří hovořili o „téměř vyřešené otázkě“ židovské.

Komunistická strana se snažila využít ve svůj prospěch i jistého rozdílu v postavení katolické církve a církve protestantských a evangelických. Reformované církve byly poměrně snadněji ovladatelné, protože jejich organizační struktura většinou nepřesahovala hranice státu. Katolická církev, reprezentovaná biskupy, byla však tvrdším oříškem. Nikdo jiný než biskup nebyl oprávněn podepisovat úmluvy se státem a nikdo z nich by nejednal v rozporu s míněním Vatikánu, které bylo v té době komunistickým režimem velice málo nakloněno. A tak česká církev katolická – i přes jistý modus vivendi, který byl nakonec mezi státem a církvi ujednán – upadla do nemilosti a pronásledování. Jisté zlepšení, které v posledních letech Novotného vlády nastalo, nebylo ani tak výrazem dobré vůle diktátora, jako nedopatřením, které vzniklo únavou mocenského aparátu. Zelezné sevření pout nepřiznane povolilo během loňského roku. Dříve než se však stačilo něco udělat, byly podmínky k nějakému zlepšení situace zmařeny.

Dnes nikdo neví, jak se bude nová vrchnost chovat, jaké budou její nálady a do jaké míry se vystupňuje její krutost a hloupost. Podle toho co se děje, nemusela by to být míra zrovna malá. A je víc než pravděpodobné, že útlak znovu dolehně i na katolíky. Vládnoucí kruhy si tak na svůj účet připsali jednu z dalších kardinálních chyb. Církve se totiž opotčila za období dvacetiletého útisku do balastu matrikových věřících a stala se určitou křesťansko-katolickou elitou, aniž jí to stálo nějakou zvláštní námahu. Utláčovatel tak dosáhl naprosto jiného cíle, než jaký si vytýčil. Církve se stala ne sice početně mimořádnou organizací, ale církvi věřících, kteří aktem víry a jejího veřejného vyznání prokázali jistou dávku osobní odvahy.

* Termínem „česká církev katolická“ je míněna římskokatolická církev v Čechách a na Moravě. Slovenské problémy nejsou a nebyly identické.

alfred znamierowski

vztahy, vášně či spolupráce?

(dokončení se str. 3)

Federace by se kladně proje-la především na poli hospodářském. Polská a československá ekonomika by se dokonale doplňovaly. Nebývalá industrializace Polska velmi rychle nivelizuje rozdíly v průmyslovém potenciálu obou států. Polsko má bohaté zásoby minerálních zdrojů, které chybí Československu. Silně vyvinuté polské zemědělství může vyrovnávat nedostatky v československé produkci zemědělských výrobků. Příklad československého podnikání na poli turistických služeb může pomoci k rozšíření turistiky v Polsku. Polsko může vyrovnat nedostatek pracovních sil v Československu. Velké výhody může přinést společná administrace slezské uhelné a průmyslové pánve a jiných oblastí. Polské pobřeží Baltu a přístup k Dunaji v Československu může prospěšně přispět k rozvoji zahraničního obchodu.

Dalším důvodem možnosti vzniku federace je etnické složení našich národů. Jsme Slované, způsob myšlení máme stejný, jazyky jsou si podobné, naše kultury se rozvíjely rovnoběžně a čerpaly ze stejných pramenů, věda je na stejné vysoké úrovni. Máme stejné ná-

rodní a sociální zájmy, potřeby a přání. V našem zájmu je jednotu. A to nikoliv proti někomu. V zájmu našich národů je provádění mírumilovné politiky, politiky přátelství vůči všem státům, které budou chtít udržovat styky na základech přátelství, rovnoprávnosti, respektování suverenity a územní celistvosti. Jedině taková politika prospěje nám i celé Evropě. Federaci našich tří národů není možno považovat za ukončený, pevný svazek, je nutné považovat ji za krok k vytvoření Středoevropské federace a později Spojených států Evropy.

Její realizace je ještě příliš daleko. Naše národy však mají příležitost udělat na této cestě první krok. Mají všechny podmínky, aby koncepcí česko-polsko-slovenské federace jako prvního regionálního svazku byla uskutečněna. Nemůžeme zatajovat určité předsudky na obou stranách. Na nás však záleží, abychom tyto předsudky vyvrátili a přispěli k dalšímu sblížení našich národů. Rád bych citoval slova Huberta Ripky z roku 1952, která dodnes neztratila svou platnost:

„Rozdíly psychologické, odlišný běh dějin, náboženské hnutí a jiná společenská struktura, to

bláhové naději, že tím snad může zastavit pokrok vědeckého bádání a příliv vědecké pravdy. Samozřejmě jak hývá zvykem, od shora. Předsednictvo České Akademie zemědělské se rozhodlo zrušit prohlášení Akademie k současné politické situaci z ledna letošního roku a uvolnilo z funkce předsedy Akademie a ředitele Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství ing. Václava Fremeše a z funkce II. místopředsedy a ředitele Výzkumného ústavu zemědělské techniky ing. Miroslava Preiningera. Zde alespoň formalitě bylo učiněno zadost. V případě „velké“ Akademie se ani to nestalo. Jak oznamuje zpráva z téhož dne, 29. 10. 1969, vláda vzala na vědomí resignaci akademika Františka Sorma na funkci předsedy ČSAV. Funkci úřadujícího předsedy, v hodnosti předsedy byl pověřen akademik Jaroslav Kožešník, nedávno zvolený do předsednictva parlamentu.

Tedy vláda vzala na vědomí, vláda rozhodla, jakoby neexistoval zákon o Československé akademii věd ze dne 9. 7. 1963, č. 54 Sb., kde se v hlavě třetí, § 13 (1) praví: „Vrcholným orgánem Akademie je valné shromáždění členů Akademie. A dále (2c): „Valné shromáždění na návrh prezidia Akademie volí a odvolává členy prezidia Akademie.“ Akademik Jaroslav Kožešník byl pověřen. Ze by na formality už nebyl čas? Vláda vzala věci do rukou svých, zákony – nezákony.

SLÁVA VOLNÝ

eva dentová

první výročí

Vždycky jsem měla ráda výročí. V rodině byla slavnostní nálada – ať už se slavily narozeniny, nebo jiné, pro naši rodinu významné dny. Teď se opět jedno výročí přiblížilo, takové, na které bych ráda zapomněla, ale nejde to.

Bylo to před rokem. Přijíždíme v noci k hraniční závoři. Vystupuji z vozu, shýbám se a nabírám plnou hrst hlíny. Trochu české země si chci vzít na památku. Vedle se ozvou kroky. Zarostlé tváře, v rukou samopaly, stojí několik metrů od nás a mluví rusky. Dítě se drží za ruku.

„Mami, proč na nás míří puškou, co jsme jim udělali?“

„Nic, proboha mlč“ – mačkám ručičku a stavím se před něj.

„Co držíš v ruce, mami?“

„Nic, podívej se“ – ukazují spíše jim, vždyť v Praze se střílelo za úsměv, v Jilemnici za fotoaparát. Tisknu zuby, ruce se mi klepou a z nich se drobí česká hlína.

Vždycky jsem toužila uvidět východ slunce v Alpách. A tenkrát svítalo, když jsme dojeli na vrchol prúsmyku. Zastavujeme, musíme si odpočinout. Za námi přijíždí černý Mercedes; nerozumím, na co se řidič ptá. Ukazuje na značku CS. Kýváme hlavou, ano, jsme z Československa. K našemu autu přichází vysoký, černý mládenec. V ruce drží termosku s horkou kávou. Je z Jugoslávie, ještě nikdy mi káva tak nechutnala.

☼

Bude pomalu poledne. Máme za sebou 26 hodin nepřetržité jízdy. Děti chtějí pít.

Z banky vycházím s trpkým pocitem. Peníze, které mačkám v ruce nemají žádnou cenu. Je to vůbec možné – ptám se sama sebe – vždyť jsem na ně pracovala celý měsíc.

Ty otázky jsem tenkrát už únavou nemohla zodpovídat. Jistě to znáte – pětileté dítě.

„Proč ta teta, které nerozumí mu přinesla panenku, proč bydlíme v hotelu, když nemáme peníze, proč nemohl jít s babičkou na houby, co tam dělali ti vojáci, proč se nemohl dívat na ulici jak jezdí tanky, proč tady nejsou žádní vojáci, proč lidé mluví tak, že ničemu

nerozumí. A proč nejedeme k tomu moři, na které se celé lóto těšil, proč k nám přišli vojáci a proč jsme jeli autem, když jsme slibovali, že do Bulharska poletíme „lérem“ a babička nás pojede do Prahy vyprovodit. Proč jsme ji neřekli, že někde jedeme, bude nás přece hledat?“

Nemohla jsem mu ani vysvětlit, proč měl na nohou sandály, když na letišti, kde jsme nakonec přistáli řádila sněhová bouře.

☼

Dnes už se tolik neptá. Běhá do školy a má spoustu kamarádů a svých „problémů“. Zapomněl na vojáky a já jsem šťastná, že v noci nekřičí probuzen rachotem tanků. Zdejší prvňáčkové mají jiné starosti.

☼

Proč byla v mé zemi popřena všechna lidská práva?, ptám se teď já.

Proč muselo mé dítě ztratit kus svého dětství?

K. Borč: Torzo

jich však mizivé procento, pouhých několik promile, pomíjíva menšina. Snad proto, že víme – a vždy jsme věděli – co chceme. Nebo aspoň víme, co nechceme.

„Čeho se nevzdáváme, to nikdy neztrácíme“. Pod tímto Schillerovým citátem i pod mnoha podobnými seděly desítky a stovky studentů loni na fakultách a stávkovaly. Proti zavedení cenzury, proti brutálnímu násilí, proti znásilňování duše, proti nesvobodě, kterou Indrovi a Bilakovi „přátelé“ přivezli na hlavních svých ocelových oblud. Listopadová stávka měla současně uctít i tradičně slavnostní den, datum 17. listopadu, svátek, který se komunisté snažili celá léta proměnit v jakousi podivnou slavnost jednoty tzv. pokrokového studentstva. Všichni ti známí i anonymní ideologové menšinové organizace, vládnoucí porobené většině s krutostí nic si nezadávající s vlastnostmi nacistů, všichni ti nositelé novodobého temna neváhali znenájit jména studentského bratrství Jana Opletala. Jména toho, který svůj mladý život položil při demonstraci právě proti velice podobnému bezpráví, které sami bezostyšně propagují.

I dnes se temnonoši činí. Ve stejném duchu, se stejnými metodami. Pátá kolona mezi českými studenty, reprezentovaná kariéristy Trenčanským a Kropáčem, stojícími v čele jakéhosi desítičlenného výboru a hovořící zcela bez mandátu za studenty, tato skupina něčeho se neštítících Hrbkových nobleslů, dostala podporu v podobě předsedy Československého ústředí vysokoškolských ing. Procházky. Ten hovořil právě o loňské listopadové stávce jako o akci k vytlonkání politického kapitálu a zamontoval do těchto souvislostí zcela cynicky i brdinský čin Jana Palacha.

Možná, že s námi loni seděl na stávkujících pražských fakultách i tehdy zcela neznámý a nenápadný Palach. S novináři, s vědci, s umělci i s dělníky. Hovořili jsme tehdy mnoho. O lidských tužbách a toubách, o svobodě, o čestnosti, o lidskosti, o humanismu, o dobru. Nechtěli pochopit zlo, ono neuvěřitelné zlo, produkované v Moskvě, rozlézající se jako sněh po celé východní Evropě. A v očích studentů bylo možné číst jako v čítance: Proč?

Dnes, po roce, nemá smysl stavět si vzdušné zámky. Nemá smysl důvěřovat do nekonečna zlým a neschopným, nemá smysl diskutovat s hlavní pistolí mezi lopatkami. Dnes je i sebestačným, sebetolerantnějším jasně, že s těmito líceměrnými se jednat dost dobře nedá. Museli jsme se však všichni ještě jednou přesvědčit o pravých úmyslech našich východních „bratrů“ i jejich domácích přísluhovců. Museli jsme se přesvědčit znovu a všichni. I ti, kteří jsme již vše dávno a dávno věděli a znali. Všichni jsme museli znovu – jako onen biblický Tomáš – vsunout prst do rány, do krvečející rány a ještě jednou poznat. A dívat se. A nezapomínat.

JAROSLAV KUČERA

„interpelace“ poslance plojhara

Tak už opět přišla jeho „doba“. Poslanec Josef Plojhar, bývalý předseda Československé strany lidové, vyvíjí alespoň na půdě Federálního shromáždění horlivou činnost, když se zatím neodvážil „proniknout“ opět na stranickou půdu. Ale i tato jeho činnost poslance, z níž ho chtěli ostatně voliči v Praze 6 před srpnem 1968 odvolat, je více než kuriózní. Na zasedání, kde byl s definitivní platností odstraněn Dubček a Smrkovský z politického života, se dvakrát přihlásil o slovo i Josef Plojhar. Poprvé vystoupil s „iniciativním“ návrhem, aby Federální shromáždění přijalo poděkování Sovětskému svazu za záchranu Československa před kontrarevolucí, podruhé, když žádal, aby ministr zdravotnictví české vlády Vlček podal vysvětlení, jak hodlá zasáhnout proti zdravotníkům z pražské nemocnice Na Františku. Tam prý v srpnových dnech odmítli ošetřit příslušníky Bezpečnosti a Lidových milicí, kteří byli zraněni v boji s antisocialistickými silami.

Až dojemná je starostlivost Josefa Plojhara o „socialismus“ a „služební povinnost“ ministra zdravotnictví. Škoda, že v minulosti tomu tak vždy nebylo. Možná, že by nebylo ke škodě, kdyby Josef Plojhar, exministr zdravotnictví z éry Antonína Novotného a Klementa Gottwalda, vysvětlil třeba bývalému vězni Gustavu Husákovi, jak se staral o to, aby ve věznicích a „pracovních táborech“ byly dodržovány zásady péče o zdraví, tak jak by to odpovídalo nejen „socialismu“, ale i křesťanství, k němuž se Josef Plojhar ústně vždy hlásil. Škoda, ale co se dá dělat. Vystoupením ve Federálním shromáždění tento pán opět totiž potvrdil, že k tomu asi nejen nenalazne nikdy odvahu, ale že mu k tomu chybí i čest.

RUDOLF STROBINGER

pokání páně husáka

Byla to velkolepá cesta na kterou se vydal první tajemník Gustav Husák v doprovodu presidenta Svobody a celé garnitury navracečů Novotného doby. Konala se v poslední třetině října a vedla do Moskvy, jakož i dalších měst Sovětského svazu. Téměř nic nechybělo – byly tam polibky, bratrská objetí, květiny, jídlo a pití – a také exkurse na kosmodrom. Společný výlet na Lunu ovšem podniknut nebyl. A bylo také mnoho řeči, před vybranými Moskvany, a bylo také vydáno společné prohlášení (27. 10.). Zkrátka, rituál jak se sluší a patří. Konkrétní výsledky tak velkého a dlouhého tažení do Moskvy lze však nakonec – po příslušném dešifrování obvyklé čínštiny – shrnout vcelku jednoduše.

1. Gustav Husák jel do Moskvy, aby demonstroval svou naprostou loyaltitu ke kremelským vůdcům. Byl o to ostatně požádán. Sovětskému lidu, mezinárodnímu dělnickému hnutí „přiznal“, čemu sám ještě před rokem nevěřil – že v CSSR hrozila kontrarevoluce. Poděkoval za „bratrskou pomoc“, hluboce se veřejně zastýděl nad vývojem KSČ v roce 1968 a varoval každého, kdo by snad chtěl v reformním hnutí pokračovat, před špatným koncem. Přesně to, chtěl Brežněv slyšet. Chťel to slyšet už před rokem. Konečně se dočkal.

2. Ani jeden sovětský voják nepustil Československé území. Naopak, zdůrazněním nutnosti „společné obrany hranic“ (samozřejmě Československých), byla přítomnost okupační armády legalizována „na věčné časy“.

3. Husák zjevně nedostal žádnou devizovou půjčku pro sanaci rozvráceného Československého hospodářství. V tom se mylili i západní odborníci. Moskva bude pro Prahu pouze sama nakupovat na blíže neurčeném zahraničním trhu blíže neurčené úzkoprofilové zboží v blíže neurčeném množství. Jsou jisté dohady, že půjde hlavně o obilí.

4. Politická, kulturní a hospodářská svázanost ČSSR s SSSR bude ve všech oblastech a bude ještě větší. Čs. dělníci budou více vyrábět pro sovětský trh a také kvalitnější. Sověti dodají prý více potřebných surovin. Samozřejmě – nic nebude zadarmo.

5. V květnu 1970 bude uzavřena nová čs.-sovětská smlouva, která nově, kvalitativně vyšší stupeň vasalství zakotví v paragrafech.

Moskevské představení bylo mimo jiné využito k tomu, aby

Brežněv mohl znovu potvrdit a Husák poslušně pochválit Brežněvovu doktrínu – žádná země, která se jednou dostala pod vládu Moskvy nemá na nezávislost právo.

ZÁVER

Moskevské jednání znamená, že kremelská junta demonstrativně počila Československé kapitulativy svou důvěrou. Husák a spol. zato ovšem museli zaplatit příslušnou cenu. Učinil absolutní pokání, přiznat moskevským vůdcům neomvlnost a kapitulovat. Na mění drtivě většiny Československého lidu, které dobře znají – se už vůbec nemuseli ohlížet. Sovětské tanky budou nově i staronové držitele moci chránit tak dlouho, dokud oni budou hájit sovětské zájmy.

POUCENÍ

Zhroutila se zcela mylná představa, že snad Gustav Husák chce dospět k „normalizaci“ jakýmsi rozumnějším, čestnějším způsobem. Mezi ním a „ultras“ typu Indry, Koldera, Svestky a Biláka není žádný rozdíl. V Praze mu po návratu opět tleskala Jodasova parta. Zdá se, že Husákova touha udržet si šéfovskou funkci je nezměnná. Nevadí mu přitom, že je šéfem jen jedné filiálky moskevského centra. Z aranžovaného uvítání v Praze měl obrovskou radost. Dojalo ho, že čs. lid se netočí jen kolem Šika a Volného. Sám to řekl. Za lid ovšem považoval kliku, která už jednou tleskala, když ho před lety na návrh sovětských soudruhů poslali do kriminálu.

(kj)

alibisté ve vedení

Československá tisková kancelář oznámila, že vedení Čs. televize se rozhodlo veřejně distancovat od rozhodnutí Svazu čs. filmových a televizních umělců (FITES) udělit ceny za filmovou a televizní tvorbu za rok 1968, zejména v případě televizních publicistických pořadů V. Vávry.

Vávrův televizní seriál „Na pomoc generální prokuratuře“, sledovaný diváky u televizoru s neobvyklým zájmem, se stal podle dnešních televizních představitelů „dezorientátorem Československé veřejnosti“. Tvůrčí pracovníci v Československu to tedy nemají nijak jednoduché. Dostanou cenu a současně jsou pozváni „na koberce“. Vladimír Solec ký se v nové funkci zřejmě chce vyznamenat. Co tomu řeknou diváci, to už je starost čistě formální a zbytečná. Aspoň pro vedení Čs. televize.

útržky
z kalendáře

Velice bych se divil, kdyby se jednou neoznámilo, že Krištof Kolumbus byl po otci Ivan Ivanovič. Kdyby jeho dědek „podle dochovaných dokladů“ nejezdil jako utlačovaný převosník po Volze z jednoho břehu na druhý, a to až do fantasticky vysokého stáří. Mám totiž mnohaleté zkušenosti se školením tohoto druhu, přerušené jen loňskou krátkou dobou dávání přednosti pravdě před matením, dezorientováním a klamáním lidí. Zkušenosti se školením, při kterém mi bylo předkládáno, že všechny velké vynálezy všechny velké věci, rekordy a vůbec všechno vzniklo dávno předtím, než to vůbec vzniklo, tam na široké Rusi. Pochopitelně jsem nevěřil, leč musel jsem skládat předepsané zkoušky.

Jeden dějepis střídal druhý. Nadlidi za rámy obrazu v úředních místnostech vystřídal další, stejně geniální (měřeno jejich – bezesporu třídami – hledisky), stejně krutí (měřeno našimi zkušenostmi), stejně rozpínaví (měřeno historickými fakty). Po několikátém kotrmelci v oně pavědě, které někteří dokázali stále říkat „třídně vykládaná historie“, jsem pokládal za nutné přerušit – byť i zcela soukromě a dobrovolně – studium dějin VKŠb. Chruščovovo vystoupení na historickém XX. sjezdu dalo totiž tomuto mému snažení poslední ránu.

Ne o mnoho později jsem navštívil zemi našeho „velkého bratra“. A ptal jsem se zvědavě, s pochopitelným profesionálním zájmem, A nedostal jsem odpověď; ani jednou. Ani od lesního inženýra v Kislovodské oblasti, ani od řádového zemědělece někde kolem Saratova, ani od báby na trhu v Armaviru, ani od ministra lesnictví a pil v Gruzii. Všichni tyto lidé – a bylo jich ještě mnohem více – umělo tvrdit: „To je vysoká politika, občane!“

Nemám rád vysokou politiku, je-li jejím předpokladem nevědomost občanů, je-li spojena se systematickou akcí na zblbnutí lidí. Nehledě k tomu, že jsem příslušníkem národa, který zblbnutí tohoto druhu odkládá v celých svých dějinách přímo pudově odmítal. Proto jsem falšovatele historie pokládal vždy za zloděchy. Jejich působení by totiž mohlo být – a zaplatbůh že není – velice zhoubné právě pro historii národů, jak jsme se konečně na osudu Ukrajinců, Litevců, Arménů, ale i Rusů a mnoha dalších a dalších mohli přesvědčit. Máme své Indry, Husáky a Biláky, má je konečně každý národ. Stále je

dva příspěvky z diskuse

Vystoupení Alexandra Dubčeka a Vasilu Biľaka byla nejen doma — kde nebyly texty zveřejněny — ale i v cizině široce komentována. Protože jsme přesvědčeni (a řada Vašich dopisů tomu nasvědčuje), že čtenáře TEXTu budou projevy řečníků zajímat, otiskujeme je. Pochopitelně bez komentáře. Jsou totiž pro celý ten systém lži, demagogických tvrzení, podvodů a průhledných intrik komunistické vlády charakteristické zcela dostatečně. Svědčí však také o tom, že ani v období tzv. „Československého jara“ nezůstali tehdejší představitelé ničím jiným, než víceméně poslušnými vykonavateli vůle Kremlu. Oba dokumenty tomu zcela bez diskuse nasvědčují.

alexander dubček

Přijímám usnesení, kterým jsem odvolán z předsednictva strany a z předsednictva Federálního shromáždění, avšak nesouhlasím se zprávou přednesenou soudruhům Husákem. Situace po loňském lednu je velmi zjednodušována. Zapomináte, že Novotný zůstal ve vedení strany až do dubna. Já jsem se snažil sjednotit progresivní síly ve straně, vytvořit dobrý poměr mezi stranou a lidem a získat všechny pokrokové složky. Zpráva soudruha Husáka je jednostranná, jejím cílem je, aby byla schválena co možná největším počtem hlasů a nepřipouští žádnou

diskusi, ačkoliv se jedná o věci tak závažné.

V lednu loňského roku byla strana mrtvá, ochromená a totéž se týká celého společenského života. Prvním úkolem bylo probudit se. Odmítám tvrzení o existenci takzvaných protisocialistických a pravicových sil. Tvrzení o „centru kontrarevolučních sil“ je nesmysl. Žádný důkaz naší nebo kterékoliv jiné bezpečnosti to nepotvrzuje. Odmítám i tvrzení, že náš systém byl podkopáván podvratnou činností ze Spojených států a ze západního Německa. Pro to neexistuje důkaz. Dopustil-li jsem se chyb, pak především: měl jsem rychleji a důsledněji připravovat 14. sjezd strany.

Byly mezi námi ve vedení nesohody o tom, kdy a jak použít mocenských prostředků. Odmítám tvrzení, že jsme podporovali antisovětské manifestace. V Brně mě slyšelo 70 tisíc lidí — mezi nimi i Červoněnků — a všichni hlasovali pro rezoluci, která se vyslovovala pro československo-sovětské přátelství.

Nesouhlasím s metodami, kterými se vede boj proti pravici. Je zapotřebí diskuse uvnitř strany. Děláte si iluze, jestliže věříte tomu, že se od května situace zlepšila. Jeden fakt tu byl uveden: jen 16 % členů se zúčastňuje schůzí. Jsem proti kampani prověrek stranických legitimací, jak byla navržena ke konci tohoto roku. Hlavní úder bude opět veden proti skutečnému jádru strany a nikoliv proti antisocialistickým silám.

Ve straně se opět nastoluje ovzduší zápasu ve volném stylu. Obávám se, že se tím uvádí do pohybu lavina, kterou už nikdo nezastaví. Strana se bude dostávat do izolace, její přitažlivost bude

slábnout. Směrnice, které ústřední výbor v květnu schválil, nebudou realizovány, protože nebude kým.

Co se týče vztahů k Sovětskému svazu, netýkal se hlavní rozpor toho, zda u nás antisocialistické síly existují, nýbrž toho, jak proti nim vystupovat, v jakém pořadí a jak rychle. Naši strategii bylo uskutečnění 14. sjezdu, volba nového vedení, posílení jednoty strany a jejich svazků s lidem a teprve pak jsme chtěli zasáhnout proti antisocialistickým silám. To všechno se dalo provést demokraticky. Naše dělnická třída a náš lid byli dostatečně silní, aby takový demokratický postup mohli zabezpečit. Společně jsem přitom i na pomoc našich zahraničních spojenců. Nedávno jsem se pokusil osvětlit tyto problémy v článcích pro Tribunu a Rudé právo, ale vy jste je zakázali uveřejnit.

Dále jsem napadán kvůli drážďanské schůzce. Předsednictvo jsem o ní informoval v plném rozsahu. Ostatně i Biľak s Kolderem byli v Drážďanech, měli tedy možnost informovat předsednictvo sami. Lži je tvrzení, že mně Červoněnků ohlásil varšavskou schůzku předem.

Po Varšavě se rozpory točily kolem otázky kontrarevoluce. Tvrdili jsme, že u nás není kontrarevoluce, jak argumentovali naši spojenci. Také jsem napadán, že jsem nikoho neinformoval o svém soukromém rozhovoru s Brežněvem v Cierné. Ale nešlo o rozmluvu, která by se týkala základních politických otázek. Brežněv za tohoto čtyřhodinového rozhovoru požadoval, abychom provedli kádrové změny, a to i v předsednictvu. Nechtěl jsem obsah tohoto rozhovoru sdělovat a ani dnes to neudělám.

Sovětské představitelé také požadovali, abychom 14. sjezd o několik měsíců odložili. Byli jsme ochotni jej odložit o několik týdnů, nebo uskutečnit 9. září jen ustavující sjezd české části. Návrh, aby se sjezd strany uskutečnil co nejdříve, však přišel od Koldera a Indry, ne ode mne, ani od takzvaných pravicových živlů. Stačí přece nahlédnout do příslušného zápisu.

Jsem napadán, že jsem příliš pozdě oznámil obsah dopisu, který jsem od Sovětů dostal těsně před 21. srpnem. Ale podívejte se na všechny dopisy, které jsem loni v srpnu dostával. Každé dva až tři dny jeden a všechny byly vlastně stejné. Ani poslední z nich neměl ráz nějakého konečného ultimata, byl stejný jako předchozí. Ani Kádár se mnou nehovořil 17. srpna o tom, že v nejbližších dnech by mohlo dojít k vojenské intervenci.

Také jsem na vstup vojsk myslitel, ale nevěřil jsem, že by to bylo možné. Neupustili jsme od schůze předsenictva v noci z 20. na 21. srpna. Rozhodli jsme se pak, že se budeme zdržovat na svých pracovištích, abychom se na druhý den opět sešli a vyjednávali se sovětskými politickými představiteli. Nepočítal jsem s tím, že místo toho budu zatčen bezpečnostními orgány.

Jsem proti návrhu, aby ústřední výbor zaujal k událostem kolem 21. srpna jiné stanovisko. Stranu to rozloží a vztahy našeho lidu ke spojencům se ještě přiorstří.

Kritizuji mě, že se v poslední době k ničemu veřejně nevyjadřuji. Od května 1969 jsem se pokoušel několikrát, při různých příležitostech veřejně vystoupit. Nikdy mi to nebylo umožněno. K výročí 21. srpna jsem napsal výzvu ke klidu. I ta byla zakázána zveřejnit.

vasil biľak

Vystoupení Smrkovského, Dubčeka, Slavíka a Mikové vyvolávají dojem, jakoby tito lidé chtěli založit nějakou jinou stranu. Dubček byl kdysi mým přítelem a velice mne mrzí, že jsem se v něm zklamal. Jak mohl klesnout tak nízko? To začalo jeho styky s Krieglem. Nechal se ovlivnit, neboť je příliš naivní a nerozhodný.

Po loňském lednu jsem trval na tom, aby Dubček odejel ihned do

Moskvy. Odpověděl mi: Sověti si musí zvykat, že nejsem Novotný a že takový nikdy nebudu. V únoru 1968, při oslavách 20. výročí Února měl Dubček tak revizionistický projev, že sovětské představitelé uvažovali, zda nemají shromáždění opustit. Velice znepokojeni byli, když Brežněv Dubčeka povolal do Drážďan. V Drážďanech tehdy upozornili, že se Smrkovský chystá organizovat kontrarevoluci. A co se stalo se Smrkovským? Povýšil. Po květnových rozhovorech loni v Moskvě došlo se sovětskými představiteli k dohodě, že sjezd naší strany se neuskuteční příliš brzy. O patnáct dní později byl sjezd svolán již na září. Během těchto moskovských rozhovorů zdůraznili také sovětské představitelé, že nedopustí, aby Československo opustilo socialistický tábor, a to i za cenu, že rozpoutají třetí světovou válku.

Když se pět našich spojenců sešlo ve Varšavě bez nás, omluvil Dubček svou nepřítomnost poukazem na pracovní přetížení. Ve skutečnosti odmítl jet proto, že by ho tam mohli přimět, aby vyslovil souhlas s pobýtem sovětských ozbrojených sil v Československu po skončení manévru. Sověti navrhovali snížení početních stavů Československé armády a nabídku střezit čs. západní hranici svými vojsky. Tak by poskytli i jistou pomoc hospodářskou.

V Cierné jsme byli vážně varováni, ale tato varování nebyla brána vážně. Ještě 19. srpna jsem Dubčeka upozorňoval, že Sověti vojensky zasáhnou. Vyzval jsem jej, aby jel do Moskvy, dokud je ještě čas. Dubček mi na to odpověděl: Brežněv je senilní, hovor s ním je zcela bezcenný. Rusové jsou nervózní, ale já nechci ustoupit.

A na otázku Mikové, kdo k nám Sověty pozval odpovídám: Neschopnost našeho vedení. Je třeba zlikvidovat dubčeksismus, který je jednou z forem oportunismu v mezinárodním komunistickém hnutí. Je však třeba rozlišovat mezi Dubčkem a ostatními. Dubčeka osleply velikášství a slávo-mam. Je stále ještě neschopen provést sebekritiku.

řekněte svým známým

o TEXTu 69, upozorněte je na náš časopis. Tento osobní kontakt, tato řetězová cesta je jediným způsobem, jak se mnozí naši krajané mohou dovědět o existenci TEXTu. Neměli jsme na počátku a nemáme ani dnes žádný adresář Čechů a Slováků žijících v zahraničí. Veliká pomoc Vás, kteří máte TEXT 69 rádi by byla, kdybyste každý získal jednoho dalšího předplatitele. Snad to není úkol tak veliký a naše rodina by se rázem zdvojnásobila.

Děkujeme Vám.

Redakce TEXT 69

Návod k placení předplatného:

V NSR buď poštovní poukázkou na adresu redakce, nebo převodkou z bankovního účtu, či poštovní poukázkou na

Bayerische Vereinsbank, 8 München 80, Mauerkircherstr. 27, Konto čis. 863 750, nebo složenkou Postscheckamt München, Konto 2306 60.

v zahraničí buď mezinárodní poštovní poukázkou na adresu redakce, nebo na shora uvedené bankovní konto, převodkou v bance, či posláním šeku v oběle.

V Kanadě se může platit šekem nebo Money Order na Eva Dentová, Post Box 253, Port Credit, Ontario.

V Jižní Africe: Poštovním šekem na Miroslav Holub, 15. Jaraacanda Lodge P. O. North Rand Modderfontein, Transvaal, nebo šekem na TRUST BANK, Kempton Park, Konto S 014538/448 — (Miroslav Holub).

Děkujeme Vám.

i na šeku. Na platebních formulářích uvádějte laskavě přesné jméno a adresu —

Předplatné: **pololetní**: 10 DM, 2,80 \$ (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 3,50 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 3,80 \$, Brazílie, Honkong apod. 4,20 \$, Austrálie, Japonsko apod. 4,50 \$).

roční: (se slevou na poštovném) **18,— DM**, 5,— \$ (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 6,40 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 7,— \$, Brazílie, Honkong apod. 7,80 \$, Austrálie, Japonsko apod. 8,40 \$).

Ceny pro zámoří jsou uvedeny v US dolarech.

České a slovenské
KNIHY
nové i antikvární prodává
i kupuje v rámci
zasílatelské knižní služby

CCC-Books
8 München 22, Postfach 207

Vyžádejte si seznamy — nabídněte

T/1246

Nemoc je drahá
zde je pomoc:

K R A N K sein ist teuer

DEUTSCHE KRANKEN-VERSICHERUNGS-A.G.
Filialdirektion München
8000 München 15, Sannenstr. 21, Tel. 550945 46

Všechny informace, také o starobním a invalidním pojištění zprostředkuje přímo administrace

TEXT 69,
8 München 22,
Postfach 207.

Počítejte s tím, že po novém roce vstoupíte do starší věkové hranice — tím budou i premie vyšší. Pospěšte si!

malý oznamovatel

Odpovědi na inzeráty odesílejte (není-li uvedena přímá adresa) na adresu redakce. Cena jednoho řádku 2 DM — v rubrikách „práci hledá“ a „adresy“ zveřejňujeme inzeráty bezplatně.

A D R E S Y

- Jaroslava Kučeru, žijícího asi 16 let v Kanadě, stáří asi 43 let hledá Zn. „Moravák z Oltnic“ — T/1240
- Jana Krause, nyní v Kanadě asi 2 roky, stáří 43 let, hledá Zn.: Moravák z Oltnic“ — T/1241

R Ů Z N Ě

- Mince, rytiny, obrazy koupim: Ing. W. F. Müller, 68 Mannheim 1, Max-Josef-Str. 17, Tel. BRD 0621/36960 — T/1229
- Tanečnice a tanečníky hledá nově založený baletní soubor v Brisbane, Austrálie, Zn.: „Ballet Company Brisbane“ — T/1245
- Svědectví: vydávané Pavlem Tigridem, došlete na adresu: 6, rue du Pont de Lodi, Paris 6e, France — T/1242
- Opravy pian, varhan klavíremball a harmonii, ladění a intonování provádí Vladimír Holan, stavitel pian, varhanář, BRD 7519 Rinklingen (Baden), Diedelsheimerstr. 7. — T/1244

V O L N Á M Í S T A

- Manželský pár správce domu a kuchařku, znal. něm. a příp. franc., nabízí Čechoslovákům v Rakousku Ass. Tschecoslovaque „TC Masaryk“, 22 rue de Verger, Luxembourg — Bonnevoie — T/1243

vladimír škutina

presidentů v vězeň

4.

Byl jsem dotázán, jestli rozsudek přijímám, nebo jestli se nevyjadřuji, či zda podám odvolání. Můj advokát mi vysvětlil, že je ve státním zájmu, abych byl odsouzen, a proto jsem trest přijal. Kojil jsem se naději, že se tak brzo dostanu z péče ruzyňské věznice. Jenže paní předsedkyně senátu na mne nějak zapomněla, takže příkaz k nástupu výkonu trestu přišel do Ruzyně až za šest neděl.

Dne 11. srpna 1962 pro mne přišli a převedli mě přes chodbu do takzvané eskortní cely. Byla to stejně malá cela jako ta, v níž jsem trávil 98 dní života, jenže nás v té cele bylo čtrnáct. Nějací kněží, jeden inženýr, který nás proslavil na bruselské výstavě, a pár kriminálních zločinců, mezi nimi jeden vrah, který se tím neomaleně chlubil a tvrdil, že vraždil proto, že chtěl vědět, jak člověk vypadá, když umírá.

V této společnosti, namačkání těla na tělo, nám bylo strávit plně dva dny. Čtrnáct lidí na pár krychlových metrů, jedna díra do země sloužící za záchod, to bylo mé rozloučení s prosulou ruzyňskou věznicí.

KARTOUZA VALDICKÁ,
ČILI BIJOUX DE BOHÈME

Víte jaký je rozdíl mezi pesimistou a optimistou? –
– ??? –

Pesimista říká, že v tomhle režimu to je tak hrozné, že horší už to být nemůže, zatímco optimista říká: I může!

Když císař Josef II. vyhnal ze svých zemí žebraře kartuziány, byl v osiřelém klášteře ve Valdích u Jičína zřízen kriminál. Je to prý jedna z nejhorších věznic u nás. Nevím – nemohu posuzovat, ale protože tam v době mého pobytu byla soustředěna většina „politických“, asi na tom něco pravdy bude.

Setkal jsem se tam s báječnými lidmi, z nichž někteří se stali mými důvěrnými přáteli, setkal jsem se tam s dobrými bachaři, kteří do dnes patří ke světlým bodům mé kriminální éry, ale setkal jsem se tam také se zločinci, před nimiž budu mít do smrti strach; a setkal jsem se tam i s takovými příslušníky ministerstva vnitra, kteří si s těmi nejbrutálnějšími zločinci v ničem nezadali.

Když mi omrzly nohy, neboť jsme byli obléčeni do roztrhaných hadrů, v nichž ještě Němci přechali od Stalingradu, byl jsem přidělen k navlékání korálků. Myslím, že by nebylo nezajímavým reklamním sloganem, kdyby se zákazníci na Západě dozvěděli, že valná většina proslavené československé bižuterie vzniká v rukou vězňů.

Navlékal jsem korále a dostal jsem se ke stolu, u něhož seděla naše církevní hierarchie, biskupové, papežský nuncius, vysoký klérus. Jsem bezvěrec, ale byl dny – a bylo jich hodně, kdy jsem se sám nad sebou zamýšlel a litoval jsem, že jsem nenašel víru. Způsob, jakým se tito lidé, většinou věznění už patnáctý rok, k sobě navzájem chovali, jak byli k sobě pozorní, jak dovedli povzbuzovat ostatní a jak byli báječně vyrovnaní a moudří, jak dovedli ve všem zlém hledat dobré a jak objevovali humor, to byl tak fasciující zážitek, že jsem jim jejich víru záviděl a že je obdivuji.

Byl jsem přidělen na třetí oddělení a musím přiznat, že valná vět-

šina bachařů se k nám chovala slušně. Říkali mi „presidentův vězeň“, když zjistili, proč jsem zavřený, a říkali mi tak bachaři i vězňové.

Dva zvlášť světlé body mi utkvěly v paměti – velitel třetího oddělení, myslím, že se jmenuje Dědek. Byl vždycky slušný a viděl jsem na něm, že se přede mnou a před ostatními politickými stydi. Pak tam byl mladý příslušník, tuším, že se jmenoval Bičič. Nikdy neřval, většinou se usmíval a mně připadlo, že se tam nehodí. Naproti tomu tam byl mladý podporčík, jmenoval se nějak jako Obermüller nebo Oberheigner nebo možná jinak, ale vím, že bydlel v Praze někde na Hřebenkách. Myslím, že trpěl zaživacími poližemi a vždycky, když nemohl říhnout, posílal lidi bezdůvodně do korekce.

Korekce byla cela v podzemí, kde vězeň dostával jíst každý třetí den, kde vylézaly ze záchodové díry krysy a kde nastydle ledviny byly tím nejmenším zlem. Kdo nenavlékl určitý počet korálků během směny (pracovalo se obvykle na dvě směny, tedy plných šestnáct hodin), byl potrestán. Navléknout onen normovaný počet se dařilo jen několika nadaným jedincům. My ostatní jsme byli takzvaní neplnič, a to znamenalo, že jsme nesměli chodit na televizi, nesměli jsme psát domů a dostávat dopisy z domova (i ty čtyři dopisy měsíčně nám byly odepírány), anebo jsme byli posíláni do korekce.

V celách byla zima. Byla to zrovna ta dlouhá a krutá zima s dvacetistupňovými mrazy a na jednu celu připadal kbelík uhlí obden.

Někdy se mi zdálo, že útvar nápravného zařízení (jak se tomu bohulibému zařízení úředně říkalo) si libuje v cynických absurdnostech. Se mnou na cele byl esesák, který vypichoval českým dětem v Terezíně oči. Pak se nějakou dobu skrýval, a když ho chytili, už nedostal provaz, ale jen vězení. Tento esesák byl na našem oddělení pověřen výběrem vězňů, kteří se směli dívat na televizi, a dozorem v místnosti, kde byl televizor umístěn.

Dlouho jsem si nemohl zvyknout jíst stravu, kterou vařil a připravoval vrah, jenž si odpýkával trest za vraždu svého vlastního dítěte, které po zabíjení uvařil a snědl. Nechápu, z jaké logiky byl tento kriminálník přidělen do kuchyně.

Vstávali jsme ráno ve 4 hodiny 30 minut, kdy nás vyhnali na dvůr a počítali nás. Jistý praporek Kratochvíl, cynik a hulvát, si liboval v dlouhých nástupech. Zvlášť za ranních dvacetistupňových mrazů bylo velice nepříjemné stát na dvoře v nedostatečném oblečení a čekat, až bachař, jemuž počty dělaly potíže, spočítá nastoupené vězně. Jednou jsme tak stáli pětasedmdesát minut, a když jsem si pak podal stížnost náčelníkovi, byl bachař Kratochvíl jen pokárán, že si má s počítáním pospíšet. Dotyčný příslušník si zvlášť liboval v akcích, jímž se mezi vězni říkalo „filcunk“. Filcunk spočíval v úplném vysvětlečení do naha a z dokonale prohlídky, včetně prohlídky konečnicku, zda vězeň nemá u sebe nějaký moták. Tyto filcunky prováděl bachař Kratochvíl v kobce, kde se netopilo, takže v třeskutých mrazech zimě 1962 až 1963 odešly bez důkladného nastuzení jen koňské náтуры.

Nebyli jsme rádi, když mezi nás dávali takzvané „rozkrádačky“ – lidi, odsouzené pro rozkrádání ma-

jetku. Měli obvykle nízké tresty a jejich hlavním posláním ve vězení bylo naslouchat rozhovorům na celách a hlásit jejich obsah příslušným příslušníkům.

Takoví lidé požívali řady výhod. Říkalo se jim v hanlýrce „bonzáci“ a je zajímavé, že vězňové tyto „bonzáky“ znali a měli se před nimi na pozor.

Na druhé straně jsem často pozoroval tzv. kriminální živly, vrahy, profesionální rváče, násilníky a lidi, odsouzené pro mravnostní delikty, jejichž jednání bylo nevyzpytatelné a z nichž většinou šla hrůza. Vyčítal jsem orgánům ministersva vnitra, že nás, takzvané politické, dávali záměrně mezi tyto kriminální živly, protože to byla společnost nezáviděníhodná a ještě dnes se někdy v noci probouzím s hrůzným křikem, že nademnou stojí onen terezínský esesák a chce mi vypíchnout oči.

Mne osobně například ponižovalo, že „kriminálníci“ mohli ve volném čase dělat co chtěli. Já nesměl psát. Kdyby byl u mne nalezen sebemenší kousek popsaného papíru, šel bych okamžitě do korekce a nesměl bych dostávat dopisy z domova. Vadilo mi, že jsem směl psát jen pár řádek jednou týdně domů a stejných pár řádek dostávat, zatímco v některých jiných věznicích mohli psát vězňové třeba denně a také třeba denně dopisy dostávat.

„KRIMINÁLNÍCI –
ČILI LIDÉ,
S NIMIŽ JSEM SE SETKAL

„Ze všech lidí, s nimiž jsem se v životě setkal, má ke mně ten správný vztah jedině můj krejčí. Kdykoli k němu přijdu, znovu mi bere míru, zatímco ostatní si mě jednou změřili, zaškatulkovali a hotovo, víc už se s měřením mé osoby nezdržují.“

(G. B. Shaw)

Poměrně dobře jsem na cele v Kartouzích vycházel s jedním sochařem. Dodnes nevím, proč byl zavřený. Ale působil takovým slušným dojmem, byl velice vzdělaný a setělý, a třebaže z něho na první pohled čísel intelektuál, dovedl zanádat vybrané sprostými slovy na takřečené kriminální živly, takže i ti nejtvrďší a nejzákeřnější ostří hoši se ho báli a netroufali si na něho.

Pak ho po Novém roce pustili a on nedokázal nic jiného než se vypravit za naším dědou, duchodcem, vyprávěl mu o mně, jací jsme byli na cele kamarádi a že má pro mne zaopatření, jakmile mě pustí, a vzal si od něho pár stovek prý jako půjčku. Nikdy v životě jsem ho pak už nespátřil.

On byl pro mne dokladem, že i v kriminále se může člověk v lidech myslit. Na druhé straně jsem tam poznal lidi, které dodnes rád vidám a jejichž přátelství si vážím.

Poznal jsem tam primáře jedné okresní nemocnice. Byl také řečeno muklovskou terminologií „měsíčkař“. Dostal tuším šest nebo osm měsíců za zanedbání péče či jak se ten paragraf jmenuje. Zkrátka jako primář byl odpovědný za celou nemocnici, a protože ve špitále byla zjištěná manipulace s léky, svezl se i on se skutečnými viníky, neboť ve své důvěře v podřízené zaslal příliš daleko. Nikdy si na rozsudek nestěžoval, protože si byl vědom, že se chyba skutečně stala a že padá na jeho hlavu. Dnes už zas dávno léčí a přiznám se, že patřím se svými naboranými ledvinami k jeho vděčným pacientům.

Když ho tenkrát přivedli na celu do Kartouz, připadal mi, jako když někdo omylem zasadí ušlechtilou žlutou růži na mez plnou bodláků a kopřiv. Byl vyšší postavou, štíhlý, krásně řezaný obličej se neustále rozpačitě usmíval a všem spoluvězňům se uctivě představoval.

Až do jeho příchodu jsem patřil k nejnešikovnějším lidem na baráku. Bral jsem svou manuální koktavost s patřičnou dávkou sebe-mrskáckého humoru jako nutné zlo. Příchodem Doktora (říkali jsme mu Doktore i přes to, že to bylo zakázáno, protože pro nás doktorem byl a jako lékař se ta-

ké choval) byla má nešikovnost rázem zapomenuta. Neviděl jsem nešikovnějšího člověka než byl právě Doktor. Dali ho pochopitelně k lopatě, třebaže ve vězeňské nemocnici byl akutní nedostatek lékařů a dostat se k doktorovi na ošetřovnu byl mnohdy větší zážitek, než dostat se předčasně domů.

Velice rád a srdečně se smál a častokrát přicházel za mnou, abych mu třeba poutavě vyprávěl některou anekdotu nebo příběh a bylo na něm vidět, jak se těší na pointu a jak by mi rád napovídal. Pak se dlouho a upřímně smál a vždycky říkával: „Tuhletu si budu muset pamatovat.“ Nedávno jsem jen tak pro vlastní potěšení u něho v ordinaci vyprávěl jednu anekdotu ze svého kriminálního repertoáru a on se smál stejně srdečně, jako by anekdotu slyšel poprvé a zas říkal: „Tu neznám – tuhletu si budu muset pamatovat!“

Když některý ze spoluvězňů onemocněl, přicházel za Doktorem a Doktor určil okamžitě přesnou diagnózu a pak na apelplacu orodoval za nemocného.

Prozrazuji-li dnes, že Doktor léčil a pomáhal, vystavuji ho tím znovu nebezpečí. Měl to přísně zakázané a hrozili mu korekci, přistihnou-li ho, jak pomáhá spoluvězňům.

Služba bližnímu a pomoc nemocnému bylo totiž něco, co se trestalo a co se nesmělo.

Vzpomínám si, že nás jednou právě s Doktorem těsně před Dušičkami vzbírali, abychom šli uklidit listy na vězeňském hřbitově.

Vězeňský hřbitov, to je něco velice tristního a úděsného. Tabulky s čísly a ukrutně zaneřádný prostor hřbitova.

A tehdy tam dopoledne na tom nejsmutnějším hřbitově ze všech smutných jsme se spřátelili. Kolem hřbitova panovala ve věznicích snousta nověstí a dohadů. Tak se kupříkladu říkalo, že jsou tam popochováni bývalí lidovečtí ministři Šrámek a Hála, že tam odpočívá předseda sociální demokracie, gangstersky přivlečený z emigrace do našich věznic Bohumil Laušman. Samozřejmě, že to nebyla pravda, ale fanazie odsouzeným pracuje mnohem bujněji než fantazie lidí s všedními starostmi.

Domluvili jsme se, že ačkoliv jsme ani Doktor ani já nebyli příslušníky inkriminovaných stran, všechny tři ministry měli rádi a vážili jsme si jich pro jejich nekompromisní postoj proti brutálnímu násilí a diktatuře vyvolené hrstky.

Proto jsme se nad hroby zamýšleli, kde asi leží ten a kde onen a kde kdo vůbec leží, a já jsem v té Doktorově bázlivé účtě poznal, proč je lékařem. Ze se bojí smrti a že by byl nejraději, kdyby mohl smrt odvrátit od každého člověka co možná nejdříve.

Pamatuji se, že byl poblíž našeho rozhovoru jiný vězeň, který byl zvědavý, zda by Doktor odvrátil smrt i od surovců od SIB, a Doktor, docela samozřejmě a jako by se podivoval, že někdo si může myslet něco jiného, odpověděl, že jistě. Ze on jako lékař se neptá po charakteru člověka a už vůbec ne po jeho politické příslušnosti, ale pouze po zdraví.

Těch hrobů tam bylo snad tři stovky. Nebylo možno je všechny během jednoho náldne dát do takového pořádku, aby vypadal jako místo posledního odpočinku člověka. A tenkrát přišel Doktor na lyrický nápad, aby každý z nás upravil jeden hrob jako symbol neznámého vězně za všechny ostatní. Každý zdobil ten „svůj“ hrob podle vlastní představy o dušičkové důstojnosti.

Když jsem pak obcházel všechny upravené hroby, zastal jsem stát před Doktorovým jednoduchým trávníčkem, ozdobeným jedinou, už žlutou větévkou lípy. V té jednoduchosti a v té uschlé větévce lípy bylo kus Doktorovy pokory. Žádný bombast, žádné věnce, upletené z větví jalovců a tují, jako si „své“ hroby vyzdobili někteří odsouzení. Jen čisté uhrabaný trávník, zbavený plevele, a v hlavě položená uschlá větvička lípy.

Doktor odcházel domů dřív než já a musím se přiznat, že jsem sobecky litoval, že jde domů. Chyběl mi ty zhýřující týdny. Ne jako lékař – našťastí – ale jako opěrný bod, k němuž jsem se vědomě i podvědomě utíkal pro jeho duševní vyrovnanost a pro jeho moudrost.

Rád vzpomínám na mladého inženýra, kterého zatklí pro podezření ze sabotáže. Celá jeho vina spočívala v nákupu skleněných baněk z Francie pro naše televizory. Dokázal totiž, že většina našich českých baněk praská, a protože chtěl našim světově proslulým sklářům dokázat, že lze dostatečně snížit praskavost skla, nakoupil baněk ve Francii. Jak to s ním dopadlo, nevím. Vím jen, že byl nezákonně dlouho ve vazbě a že se hájil poukazováním na polské televizory, které byly sestaveny kompletně z dovezených součástek.

„Akorát luft byl polský,“ vysvětloval inženýr a mně se to moc líbilo. Všechny součástky dovezli, jediné co bylo polské, byl ten vzduch v televizoru.

Ke své veliké radosti jsem se v Kartouzích znovu setkal s advokátem, s nímž jsem sdílel celu už v Ruzyni.

Bylo to shledání opravdu srdečné a jen jsme litovali, že jsme každý na jiném oddělení.

Sešli jsme se jednou při úklidu dvora a já, když jsem spatřil jeho stále stejně brýle, které si narovnával krčením nosu, musel jsem se smát při vzpomínce na Ruzyni, kde se brýle večer odkládaly za dveře cely.

To byl jeden z večerních takzvaně rozptylovacích úkonů. Službu konající bachař zařval „Brýléééé – zubyyyyy“ a pak otvíral jednu celu za druhou a odebíral brýle a umělý chrup. Pamatuji si, jak jednou ráno byl před vedlejší celou skandál, protože bachař vyměnil zuby a ty právě nemohl zaboha najít.

Z večerního odevzdávání brýlí a zubů měl advokát vždycky náramnou psinu, a když sundal brýle z očí, předstíral před bachaři absolutní slepotu, takže místo bachaři do rukou podával brýle směrem k záchodové míse a říkal pokorně: „Poslužte si, prosím, pane veliteli!“ A já – také podle předem smluvené hry – jsem ho jako slepec vedl za ruku k bachaři, stojícímu u dveří a omlouval advokáta, že chudák nevidí na krok. Každý den jsme tento akt vylepšovali, takže těsně před ruzyňským rozloučením už to byl dokonale nantomimický výstup a advokát jen projevoval obavy, že až se po letech na svobodě sejdem a třeba u nás doma najednou vykřiknu z něčeho nic „Brýlééééé – zubyyyyy!“, že v tom prvním leknutí sundá brýle a bude hrát slepce, nabízejícího své okulíry záchodové míse.

Jednoho dne u večerního nástupu mi jeden z dobrých bachařů vtiskl do ruky listěček. Stálo tam: San Francisco – otevři brány své – dál jsem si nevzpomněl – trala, lala.

(pokračování příště).

TEXT 69

Československý
nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper, Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift.

Vydává Bohemia, Czechoslovak Cultural Committee. Šéfredaktor Jaroslav Kučera.

Adresa redakce: 8000 München 22, Widenmayerstr. 38, BRD. Telefon 29 41 62. Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevýžádané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 22. 11. 1969. Závěrka čísla 15. 11. 1969.

Cena jednoho čísla 1,50 DM.

Tisk: LOGOS, München, Bothmerstr. 14.